سِنڌي

سِنڌُو ڀارتي

درجو نائون

سرڪاري فيصلو نمبر : اَڀياس ٢١١٦ (پر.ڪر ١٦ / ٤٣) ايس.ڊي. ٤ تاريخ ٢٥.٤.١٦ موجب اسٽاپت ڪيل ڪو آڊرينٽينگ ڪاميٽيءَ جي تا. ١٧.٣.٣ جي ميٽنگ ۾ هي درسي ڪتاب طيءِ ڪرڻ لاءِ مختصر منظوري ڏني ويئي.

سِنڌُو ڀارتي

درجو نائون

سِنڌِي

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي.

پر واري ’ڪيو آر ڪوڊ‘ کي سمارٽ فون ذريعي اسڪين ڪري سگهجي ٿو. ان وسيلي توهانکي پڙهڻ / پڙهائڻ لاءِ ڪارائتيوُن لنڪس (URL) ملنديون

NGVYXD

پهريون ڇاپو :2017
ٽيون ڇاپو :2019

© مهاراشٽر راڄيه پاٺيه پُستڪ نرمتي اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي-۴۱۱۰۰۴.
مهاراشٽر راڄيه پاٺيه پستڪ نرمتي و اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، ڪتاب جا سڀ حق واسطا محفوظ آهن. هن ڪتاب جو ڪوبه ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشٽر راڄيه پاٺيه پستڪ منڊل جي لکيل اِجازت کان سواءِ ڪڍي نٿو سگهجي.

مکيه سهه سنيوجڪ	:	شريمتي پراچي رويندر ساٺي
سنڌي ڀاشا سمتي ۽ اَڀياس گٽ سمتي	:	ڊاڪٽر ديال ’آشا‘ سياپتي شري اَشوڪ ڪملداس مکتا، ميمبر شريمتي ميران مهيش گدواڻي، ميمبر شري وجيه راڄڪمار منگلاڻي، ميمبر شري گووردن شرما ’گهايل‘، ميمبر شريمتي راڄيشري ڄيناند ٽيڪچنداڻي، ميمبر شريمتي ڪاجل اَنيل رامچنداڻي، ميمبر
سنيوجڪ	:	شريمتي ڪيتڪي جاني (اِنچارج وشيش اَڌڪاري سنڌي)
سنيوجڪ سهايه	:	شريمتي گيتا گڻيش ٺاڪر (ڪاپي رائيٽر، سنڌي)
ٽائيپ سيٽنگ	:	ڪماري ميران چاولا، موبائيل : **9822117383**
چترڪار	:	ڪماري سوپنالي وجيه ڪمار اُپاڌيه
نرمتي	:	شري سچيتانند آڦڙي (مکيه نرمتي آفيسر) شري راڄيندر چندرڪر (نرمتي اڌڪاري)
پرڪاشڪ	:	شري وويڪ اُتم گوساوي، پاٺيه پُستڪ نرمتي منڊل، پرڀاديوي، ممبئي - ۲۵.
ڪاغذ	:	۷۰ جي.ايس.ايم. ڪري وو
پرنٽنگ آرڊر	:	
ڇاپيندڙ	:	

پرستاونا

پيارا شاگرد دوستو

توهان سڀني جو درجي نائين ۾ سواگت آهي. هن کان اڳ واري درجي ۾ به توهان سنڌو ڀارتي ڪتاب پڙهيو آهي. سنڌو ڀارتي درجي نائين جو هي درسي ڪتاب اوهانجي هٿن ۾ ڏيندي اسان کي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

دوستو سنڌي ٻولي سڻي نموني ڳالهائڻ ٻولهائڻ اچڻ لاءِ اوهانجو لفظن جو خزانو چڱو هجي. ان لاءِ هن درسي ڪتاب جون آکاڻيون، گفتگو، سبق - ڪوتائون گيت پڙهي نوان نوان لفظ، اصطلاح، چوڻيون سکڻ لاءِ ملنديون. اسان کي اٽين ٿو لڳي ته هي ڪتاب پڙهي توهانجو ماتر ڀاشا لاءِ پيار ضرور وڌندو.

توهانکي وڌي ان لاءِ درسي ڪتاب ۾ لفظن جي راند، پورڪ اڀياس، ماٺ ۾ پڙهو، پاڻ ڪريان، پاڻ سکان، چتر جاچيو، ٻڌايو، جملا بدلائي لکو. اهڙي نموني جون انيڪ مشغوليون ڏنيون آهن. ساڳي نموني وياڪرڻ جا الڳ الڳ روپ سؤلي نموني ڏنا ويا آهن. ان کان سواءِ نئين نموني جو بدلاءُ موجب ڳالهائڻ ۽ لکڻ جو موقعو مليل آهي. توهان کي موبائيل، ڪامپيوٽر سؤلائي سان واپرائڻ اچي ٿو. هن تڪنيڪ جو اڀياس ۾ اُپيوگ ٿي، ان نظريي سان ڪجهه مشغوليون ڏنل آهن. سنڌي ڀاشا سکڻ وقت اُن مان ڪجهه ملهه سکڻ، سماجڪ مسئلا سمجهڻ ۽ اُهي حل ڪرڻ لاءِ اُٺ تڻ هُجي، اِهو به اَهميت وارو آهي، اِن نظريي سان درسي ڪتاب ۾ آيل سبق، مشغولين ۽ اڀياس جو ويچار ڪريو.

هي درسي ڪتاب توهان کي وڻيو ڇا، اِهو اسان کي ٻڌائيندا. توهان سڀني کي شڀ ڪامنائون.

پڻي،
تاريخ ۲۸ اَپريل ۲۰۱۷، اَکڻ ٽيج
ڀارتيه سوريه : ۲ ويساکه ۱۹۳۹

(ڊاڪٽر سُنيل مگر)
سنچالڪ
مهاراشٽر راڄيه پاٺيه پُستڪ نرمتي وَ
اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي.

ڀارت جو سنوڌان

ديباچو

اسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪُ مڪمل طور خودمُختيار سماجوادي سَرو ڌرم ۽ سم-ڀاوَ وارو لوڪشاهي گڻراجيہ بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو ڪري ۽ انهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي :

سماجڪ، آرٿڪ ۽ راڄنيتڪ نياءُ، ويچار، اظهار، وشواس، شرڌا ۽ اُپاسنا جي آزادي؛ درجي ۽ موقعي جي سمانتا؛ خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ ۽ اُنهن سڀني ۾ شخصي سؤمان ۽ راشٽر جي ايڪتا توڙي اکنڊتا جي خاطري ڏيندڙ ڀائيچارو وڌائڻ لاءِ.

اسان جي هن سنوڌان سڀا ۾ اڄ تاريخ چوويهين نومبر، ١٩٤٩ جي ڏينهن، هن ذريعي هيءُ سنوڌان سويڪار ڪري، اُن کي قانون جي روپ ۾ پاڙڻ کي ارپڻ ڪريون ٿا.

راشٽر گيت

جَن گَڻ مَن اَڌيناڀَڪ جَيَہ ھي،
ڀارَت ڀاڳيہ وڌاتا
پَنجاب، سِنڌ، گُجرات، مَرانا،
دراوڙ، اُتڪل، بنگَ،
وِنڌيہ، هماچَل، يَمُنا، گنگا،
اُڇَل، جل ڌِ تَرَنگ،
تَو شُڀَ نامي جاڳي،
تَو شُڀَ آشيس ماڳي،
گاهي تَو جَيَہ - گاٿا،
جَنَ گَڻَ - مَنگَلَ دايڪَ جَيَہ ھي
ڀارت ڀاڳيَہ وڌاتا،
جَيَہ ھي، جَيَہ ھي، جَيَہ ھي،
جَيَہ جَيَہ جَيَہ جَيَہ ھي،

پرتِگيا

’ڀارت منھنجو ديش آھي. سڀ ڀارتواسي منھنجا ڀائر ۽ ڀينر آهن.

مونکي پنھنجي ديش لاءِ پيار آھي ۽ مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي ورثي تي گَوَرو آھي. مان سدائين ان جي لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنھنجن مٽن مائٽن، اُستادن ۽ سيني بزرگن جو سنمان ڪندس ۽ هر ڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس .

مان پرتگيا ٿو ڪريان تہ مان پنھنجي ديش ۽ ديشواسين سان سچو ٿي رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگيءَ ۾ ئي منھنجو سک سمايل آھي.‘

اَپياسڪرم

مقصد :

’مهاراشٽر راجيہ اَپياسڪرم خاڪو ۲۰۱۲‘ موجب سکڻ سيکارڻ جي ترتيب ۾ ڪيتريون ئي تبديليوُن آنديوُن ويون آهن. درجو نائون سنڌي ڳڌيل اَپياس درسي ڪتاب تيار ڪرڻ وقت هيٺيان مقصد ڌيان ۾ رکيا ويا آهن.

۱. درسي ڪتاب ۾ ڏنل نثر ۽ نظم جي مواد کي شاگرد سؤلائيءَ سان سمجهي سگهي ٿو.

۲. امتحاني پيپر بدران عملي پرچو اها تبديل آڻڻ سبب ڏنل مواد سان لاڳاپو رکندڙ توڙي غير لاڳاپو رکندڙ مشغوُليون ڏنل آهن جيئن شاگرد پاڻ عملي ڪاروايون ڪري پنهنجو گيان وڌائي سگهن ٿا.

۳. ٻار سوال جواب رٽڻ بدران پنهنجي عمر ۽ ڪلپنا شڪتيءَ موجب ويچار ظاهر ڪري سگهي.

۴. نثر ۽ نظم سان لاڳاپو نہ رکندڙ ڏنل مشغوُلين ۾ ٻار پاڻ ڀرو وٺي ’پاڻ ڪريان، پاڻ سکان‘ ان مٿي تي هلي پنهنجي دماغي قابليت وڌائي سگهي.

۵. ٻڌل ۽ پڙهيل ساهتيہ جي جُدا جُدا انگن کي شاگرد پنهنجن لفظن ۾ بيان ڪري سگهي.

۶. ڊڪشنريءَ جي استعمال کي شاگرد وڌيڪ اهميت ڏئي.

۷. ٻوليءَ تي شاگرد پڪڙ حاصل ڪري سگهي جيئن سڪيا جي جُدا جُدا ڪيترن ۾ پنهنجا ويچار مناسب طريقي اظهار ڪري سگهي.

۸. درسي ڪتاب ۾ گيان، رچناواد ۽ مشغوُلي آڌارت سڪيا تي زور ڏنو ويو آهي. جيئن شاگرد جي سکڻ لاءِ دلچسپي وڌي ۽ مشغوُليون ڪاميابيءَ سان پوريون ڪري سکڻ سيکارڻ جي پرڪريا ۾ هو چست پائيدار بڻجي.

۹. ديش ڀڳتي، صحت، صاف صفائي، انساني جذباتن جو قدر، پاڻ تي ڀاڙڻ انهن وشين بابت شاگردن جي سمجهہ صحيح ۽ پختي بڻجي.

۱۰. شاگرد گهر، اسڪول، سماج ۽ ديش ڏانهن پنهنجون جوابداريون سمجهي سگهي.

فهرست

نثر

نمبر	سبق	ليکڪ	صفحو
.1	نئين روشني	شريمتي گوپي موٽواڻي	1
.2	وقت جي پابندي	پرنسيپال لعلسنگھ اَجواڻي	6
.3	سنڌي ڏڻ وار	پنڊت ڪشنچند جيٽلي	11
.4	وطن لئہ جانِ ڀي صدقي	گووردن شرما ''گھايل''	16
.5	مهمان	-----	21
.6	چترڪار ۽ چترڪلا	شري مينگھراج تلريجا	25
.7	آرسي	------	30
.8	پيار جي جيت	شري تيرٿ سپاڻي	37

نظم

نمبر	بيت	شاعر	صفحو
.1	غزل	ڊاڪٽر ديال ''آشا''	42
.2	شاھ جا بيت	شاھ عبداللطيف	44
.3	اَڳتي هلو	پرسرام ضيا	46
.4	سامي ۽ جا سَلوڪ	شري چئنراءِ بچومل لنڊ	48
.5	مريادا	شري ليکراج ڪشنچند ''عزيز''	50
.6	ماڻِ	موتيرام هيرانندداڻي	53
.7	راهي منزل ناهي دور	شري واسديو ''نرمل''	56

نثر

1 نئين روشني

شريمتي گوپي موٽواڻي (جنم ١٩٢٦ع) ۾ تمام سنا ۽ سڪيادائڪ ليکہ لکيا آهن. ڪيس لکڻ جو ڇڱو اپياس آهي. هن جي ٻولي تمام سولي سليس آهي. هن ڪهاڻيءَ ۾ ليکڪا ڏيکاريو آهي تہ هڪ ٻار پنهنجي خرچي مان ڦٽاڪا وٺڻ بدران اُنهن پئسن مان غريب دوست ڪي سندس ماتا لاءِ دوائون وٺي ڏئيس ٿو.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجهو.

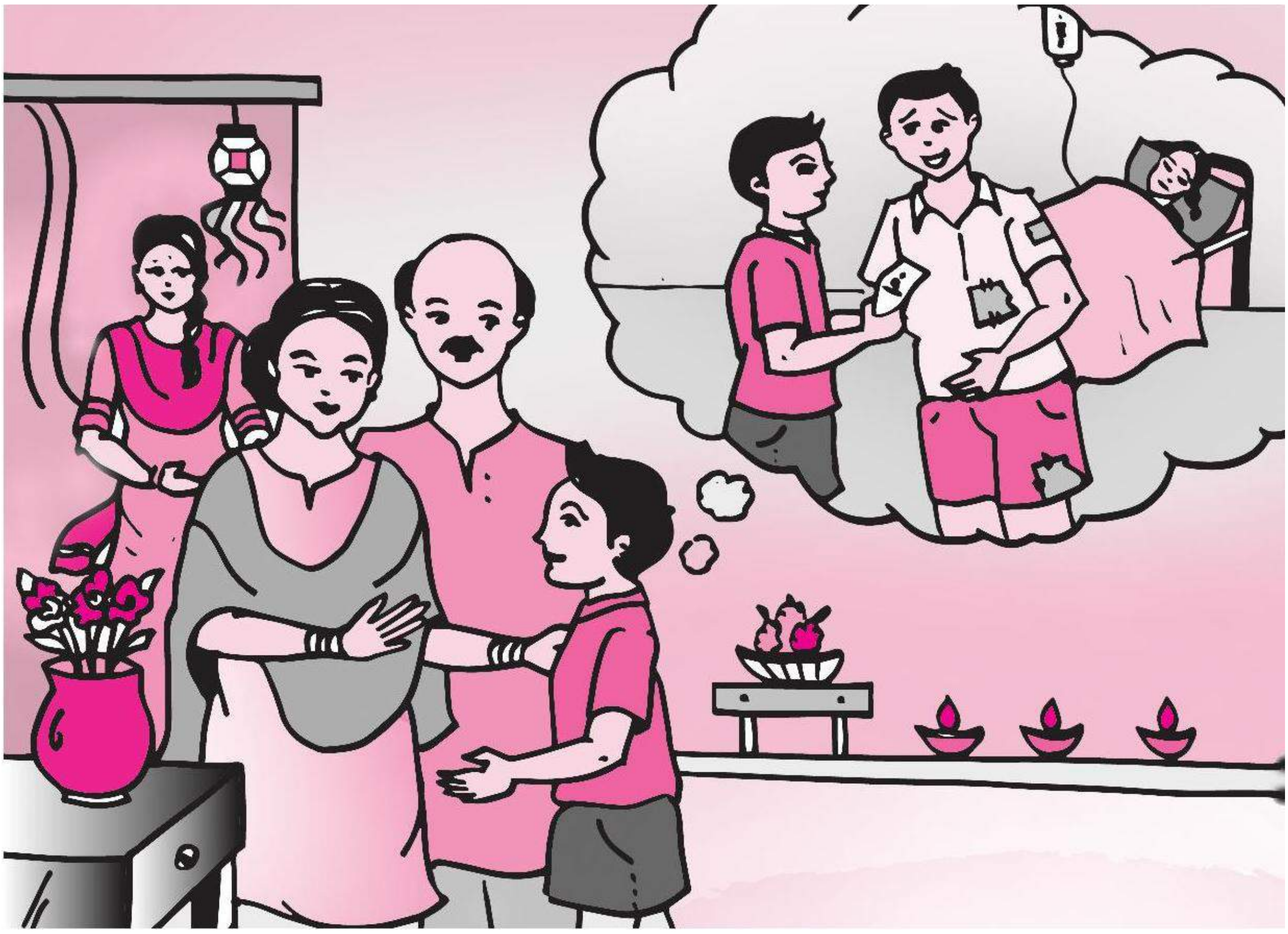

صوپيا اَچا اَنوُ نہ آيو آهي؟ اَنوءَ جي ڏاڏي انتظاري ڏيکاريندي پڇيو. صوپي ورندي ڏني، ”اَچي ويندو بابا، فڪر ڇو ٿا ڪريو؟ ويو آهي ڦٽاڪا وٺڻ. ڦٽاڪن جو ڏاڍو شوق اٿس. سو، ڪو يار، دوست گڏجي ويو هوندس تہ بيهي اُن سان ٻٽاڪون هڻندو هوندو تہ هيتري هيتري جا ڦٽاڪا وننديسُ.“ اَنوءَ جي ڏاڏي وري بہ منتظر ٿي چيو. ”تڏهن بہ صوپيا، صبوح جو يارهين بجي ويو آهي. مٿان اڇي هڪ ٿيو آهي. سهڪاري

پنڊار آهي سڌ پنڌ تي، سٺ روپيا ڪٽي نڪتو آهي.“ تنهن تي اَنوءَ جي ماءُ چيو، ”ننڍو ٿورو ئي آهي. بابا، ڇهين درجي ۾ ٿو پڙهي. سَوَ جو نوٽ ڪٽي وچي ڪتاب وٺي ايندو آهي.“ ”پڪ ڇوڪري ڪان نوٽ ڪسڪي ويا هوندا.“ ڏاڏي وري دهرايو. ايتري ۾ در جي گهنٽي وڳي. اَنوءَ جي پيءُ در کوليو، بابا، آيو اَٿو پُٽ. ”اَنو ايتري دير ڇو لڳايئہ؟ بابا کي ڏاڍو فڪر ٿي پيو هو.“ اَنوءَ کي خالي هٿين ڏِسي بابا چيو، ”ڏنئہ نہ، پئسا گم ٿي ويا اَٿس. ڦٽاڪا جو نہ وٺي آيو آهي.“ اَنوءَ کِلَي چيو، ”بابا، توهان کهڙا پِيا ويچار ڪريو. برابر ڦٽاڪا مان نہ وٺي آيو آهيان، پر منهنجا روپيا چورائجي ڪونہ ويا آهن ۽ گم بہ نہ ٿيا آهن.“

ڏاڏيس جنهن ياڃي ويني سوئي تنهن ڇوهہ مان پُڇيس، ”پوءِ سڃا سارا سٺ روپيا ڪيڏانهن ويا؟“ ڏاڏِيءَ جي پير ۾ ويهي اَنوءَ پيار سان چيو، ”اَمان، سٺ روپيا وِيا ڪونهن پر سڃايا ٿيا آهن.“ ”سو وري ڪيئن؟ پُٽ پِرولين ۾ نہ ڳالهاءِ“ ”سچي ڳالهہ ٿو ٻڌايان، غصو نہ ڪر. نہ تہ پڇ پڇ پيئي ڪندينءَ ڪيڏانهن ويا روپيا. ”هاڻي ڪٽي ٻُڌاءِ“، اَنوءَ جي ماءُ چيو. اَنوءَ گنڀير ٿي چيو، ”مان خوش ٿي روپيا ڪٽي نِڪتُس. من ۾ سوچيم تہ بابا، اَمان ۽ دادا ڪان ڦٽاڪن وٺڻ لاءِ پئسا مليا آهن. اَڃا تہ ناني ۽ نانو پئسا ڏيندا. خوب ڦٽاڪا ٻاريندس. اَڃا رستو پار ڪري هن پاسي ويس تہ گڏجي ويو راجيش. ڏياريءَ جي خوشي تہ نهيو، پر منهن لٿل هوس.“ ”کهڙو راجيش؟ جيڪو هميشهہ توکان پهريون نمبر کٽي ويندو آهي.“ اَنوءَ جي ماءُ پڇيو. ”ها اَمان، اُهو ئي راجيش. جڏهن پڇيومانس تہ يار! اَڄ ڏياريءَ جي ڏينهن اُداس ڇو آهين؟“ جواب ڏنائين، ”منهنجي ماءُ اوچتو بيمار ٿي پيئي. سو اُن لاءِ دوائون وٺڻ ويو هوس.“ مون ڏٺو تہ سندس دوائن جو بل ڪُل سؤ روپيا هو ۽ وٽس هئا فقط چاليهہ روپيا، جي هُن پنهنجي خرچيءَ ۽ اِسڪالرشپ مان بچايا هئا. توکي تہ خبر آهي تہ راجيش هوشيار پر غريب گهر جو ڇوڪرو آهي. مون سوچيو تہ جيڪڏهن راجيش جي ماءُ کي وقت تي دوائون نہ مليون تہ هوءَ وڌيڪ پيڙا سهندي ۽ شايد زندگيءَ ڪان بہ هٿ ڌوئڻا پوندس. منهنجو هٿ اَزخود راجيش جي کلهي ڏانهن وڌيو ۽ ٻيو هٿ پئسن ڏانهن. چيومانس، ”دوست اُداس نہ ٿيءُ، باقي پئسا مان ٿو ڏيانءِ. پهرين ماءُ جي دوا ڪر.“

ڏاڏيس مُرڪي پڇيو، ”هن توکان پڇيو ڪونہ تہ ايترا روپيا ڇا لاءِ ڪنيا اَٿيئي؟“ اَنوءَ وراڻيو، ”نہ اَمان هوُ بلڪل تيز فهم آهي. سمجهي ويو تہ پئسا ڦٽاڪن لاءِ ڪٽي نڪتو آهيان. آناڪاني تہ ڏاڍي ڪيائين پر مون سندس ڳالهہ ڪانہ ٻڌي ۽ کيس دوائن جي دڪان تي وٺي ويس. دوائون خريد ڪري ڏنيون ۽ سندس گهر بہ ويس. جو ننڍڙو پر بلڪل صاف سٿرو هو. مان سمجهندو هوس تہ گهٽ پئسي وارا آهن. پر ايترا غريب آهن، سا مونکي خبر ڪين هئي. راجيش چيو، ”دوست تنهنجي وقتائتي مدد لاءِ مان تنهنجو بلڪل ٿورائتو آهيان، مان اِهي پئسا توکي واپس ڪندس.“ مون چيومانس، ”تنهنجي ماءُ سان منهنجي ماءُ. پئسن موٽائڻ جو ويچار نہ ڪر.“ راجيش چوڻ لڳو، ”يار، دوست جي سؤمان کي ڌڪ نہ هڻ. واپس ضرور ڪندس، اَلبت وقت لڳندو.“ صوبي چيو، ”اَنو توکي ڦٽاڪن ٻارڻ جو هيترو شوق آهي تہ تو ڦٽاڪن جا پئسا ڪيئن ڏنا؟“ اَنوءَ وراڻيو، ”بابا اَڄوڪي ڏينهن مون هڪ نئين روشنيءَ جي جهلڪ ڏٺي آهي. ٻين کي مدد ڪرڻ ۾ پاڻ کي ڪيتري نہ خوشي ٿي ٿئي. اَسين ڦٽاڪا ٻاري هڪ طرف پئسو پِيا ضايع ڪريون ۽ ٻئي طرف هيئنين طبقي وارن کي اسين اجائي ريس ڪرڻ جو سبب ڏيون ٿا. اَڄ ڪان وٺي ڏياريءَ جي خرچي ڦٽاڪن تي خرچ ڪرڻ بجاءِ سٺي ڪم ۾ لڳائيندس.“

نوان لفظ

فِڪُر = چنتا
ضايع ڪرڻ = اَجايو وڃائڻ
منتظر ٿيڻ = اِنتظار ڪرڻ
سڏ پنڌ تي = ٿوري پنڌ تي، تمام ويجھو

اَزخود = پنھنجو پاڻ
طبقو = درجو
سومان = عزت

تيزفھم = سمجھوُ
ڇوُھ مان ڇوڻ = ڪاوڙ مان ڇوڻ

اَڀياس

سوال.١. ھيٺين سوالن جا جواب ھڪ سٽ ۾ لکو.

١) اَنوءَ جي ڏاڏي کي ڪنھنجو اِنتظار ھو؟
٢) اَنوءَ کي ڇا جو شوق ھو؟
٣) پنھنجا پئسا اَنوءَ ڪھڙيءَ ريت سجايا ڪيا؟
۴) راجيش اُداس ڇو ھو؟

سوال.٢. ھيٺين سوالن جا جواب پنجن ڇھن جملن ۾ لکو.

١) راجيش جي گھر جي ڪھڙي حالت ھئي؟
٢) اَنوءَ ڏياريءَ جي ڏينھن ڪھڙي نئين روشني ڏني؟

سوال.٣. (الف) ھيٺين جا ضد لکو.

دوست، صاف، نئون، سجايا، خرچ

(ب) ھيٺين جون صفتون ٺاھيو.

ھوشياري، مدد، خبر، شوق

(ٿ) ھيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ ڏيئي جملن ۾ ڪم آڻيو.

سڏ پنڌ تي ھئڻ - ڪسڪي وڃڻ - آناڪاني ڪرڻ - ضايع ڪرڻ

پورڪ اَڀياس

١) تڪر تي مدار رکندڙ عملي ڪم.

ڏاڏيس مرڪي پڇيو، ”ھُن توکان پڇيو ڪونہ تہ ايترا روپيا ڇا لاءِ .... ڪم ۾ لڳائيندس.

(الف)

جملو	ڪنھن چيو	ڪنھن کي چيو
١) نہ اَمان، ”ھو بلڪل تيزفھم آھي.“ ٢) ”تنھنجي ماءُ سا منھنجي ماءُ.“		

(ب) ليڪ ڏنل لفظن کي بدلائي مناسب جواب برئڪيٽ مان چوندي جملا وري لکو.

(مُشڪي، سوَايمان، وِڃايون، شڪرگُذار)

١) مان تنھنجو بلڪل ٿورائتو آھيان.
٢) ڏاڏيس مُرڪي پڇيو.
٣) اَسين ڦٽاڪا ٻاري ھڪ طرف پئسو پيا ضايع ڪريوُن.
۴) دوست جي سوُمان کي ڌڪ نہ ھڻ.

(پ) ٽڪر مان اُهي جملا ڳولهيو جن جو لاڳاپو هيٺين سٽن سان آهي.

١) اِنڪار تہ ڏاڍو ڪيائين.
٢) ڀين جو ڀلو ڪرڻ سان خوشي حاصل ٿئي ٿي.
٣) جيتوڻيڪ وقت لڳندو.
٤) پئسا ڏيڻ جو خيال لاهي ڇڏ.

(ب) ”مون هڪ نئين روشني جي جهلڪ ڏٺي آهي.“

١) مٿي ڏنل جملي مان لفظ ڳولهي هيٺيان چوڪنڊا ڀريو.

اِسم	فعل	ضمير	صفت

٢) اَنوءَ دوائون خريد ڪري پنهنجي دوست راجيش جي وقتائتي مدد ڪئي.
٣) توهان اَهڙيءَ طرح ”وقتائتي مدد“ جا ڪجهہ مثال لکو.

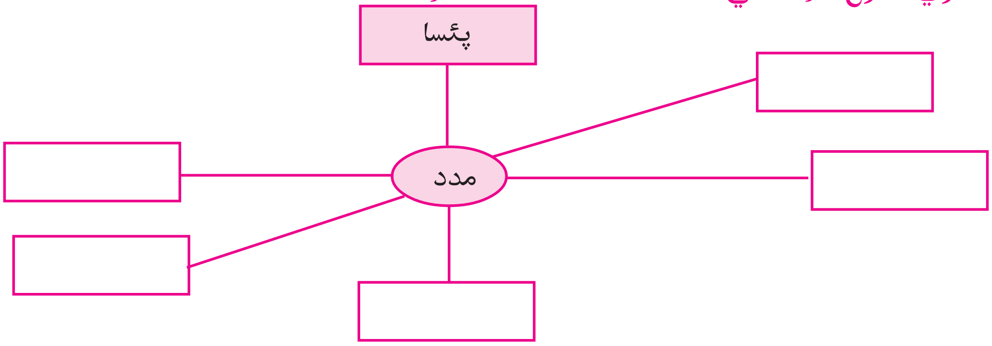

٤. هڪ ٻئي جي مدد ڪريون

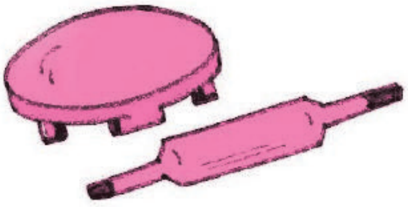

چڪلي ويلڻ جي جوڙي سدائين آهي قائم،
پر هڪ دفعي چڪلي کي ورائي ويو اَيمان ،
چئي ”مون کان سواءِ تهندا ڪيئن ڦُلڪا؟
چڪلي جي اِن بيان تي، ويلڻ کي آيو غصو ،
چئي، مزو چڪلي، کي مان خوب چکائيندس.
چئي ائين ويلڻ، هرتال تي هلي ويو.
چڪلي تي اَٽي جي چاڙهي، بلڪل هِلي ڊلي نا،
ڪين ڦلڪا نهي سگهيا تي هاٽي،
آخر چڪلي جو اَيمان ٿيو چڪناچوُر.
ٻُڌ پنهنجي جو ٿيُس اَحساس،
ويلڻ کي پڪاريائين پيار سان،
”چيائين“ آهيون ٻئي هڪ ٻئي جو آڌار.
رهي ڪين سگهنداسين، بنا هڪ ٻئي جي سهڪار جي.
چو نہ گڏجي پريم پيار ۾ هلون،
هڪ ٻئي کي مدد ڪري ڪم راس ڪريون.

- **اَهڙيون ٻيون ٻہ ڪي شيون ٻڌايو جيڪي هڪ ٻئي جي سهڪار ڪانسواءِ هلي نٿيون سگهن.**

٥) ”ٻہ تہ ٻارهان“ اِن چوڻيءَ لاءِ ڪابہ آکاڻي / قصو پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪريو.
٦) شاگرد آتشبازي جا پنهنجا آزمودا ٻڌائين.
٧) ڦٽاڪا ٻارڻ سان ماحول ۾ اُن جو ڪنهن ڪنهن تي ڪهڙو اَثر ٿئي ٿو پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪريو.

وڻ پوکيو، پرٿويءَ کي بچايو

ڏسو جاچيو ۽ ٻڌايو.

- ماستر شاگردن کان چترن بابت گفتگو ڪرائي.
- پرٿويءَ جي ماحول کي اَسين ڪهڙيءَ ريت صاف، سهڻو، صحتمند رکي سگهون ٿا. اُن لاءِ اُپاءُ سجايو.
- وڻن لاءِ پنج نعرا لکو.

2

وقت جي پابندي

پرنسيپال لعلسنگھہ هزاريسنگھہ اَجواڻي جو جنم (1976-1899) سنڌ جي خيرپور ميرث شهر ۾ اجواڻي مُحلي ۾ ٿيو. هي شروع کان ئي هوشيار وديارٿي ٿي رهيو. هن ممبئي يونيورسٽيءَ مان ايم.اي انگريزيءَ ۾ پاس ڪئي. هي پهريون سنڌي هو جنهنکي بي.اي ۾ انگريزي وشيہ ۾ ممبئي يونيورسٽيءَ ۾ پهريون نمبر اچڻ ڪري يونيورسٽي پاران ايلس اسڪالرشپ عطا ٿي. هي صاحب نيشنل ڪاليج ممبئي جو پرنسيپال ۽ ساهتيہ اڪادميءَ جو ڪيترا سال ڪنوينر ٿي رهيو. هي انگريزيءَ ۽ سنڌيءَ جو عالم هو. سندس انگريزي ڪتاب **اَمارٽل انديا** پنڊت جواهرلعل نهرو ڏاڍي چاهہ سان پڙهندو هو.

هن سبق ۾ ليکڪ وقت جي اهميت ٻڌائيندي چيو آهي تہ اسان کي وقت جو پورو پورو قدر ڪرڻ گهرجي.

ٻڌو، پڙهو، سمجھو ۽ عمل ۾ آڻيو.

پشچم جي ديسن کان اَسين گھڻو ڪجھہ سکيا آهيون. اُتي جي ماڻهن کي ڏسي، اَسان پنهنجي کاڌي پيتي، چال چلت، گهر جي سنجت ۽ روزمرهہ جي وهنوار ۾ ڪافي ڦير گهير آندي آهي. مثال طور نيرڻ وقت اَسان کي بہ اخبار پڙهڻ جي عادت پئجي ويئي آهي. ٻي ڳالهہ جا اَسان پشچم وارن کي جهڙي آهي، سا آهي ڊائري رکڻ جي رسم. نئون سال شروع ٿيندو تہ نئين ڊائري هٿ ڪرڻ جي اُڪَنٺ ٿيندي. ڊائري رکڻ جو مطلب آهي مقرر ڪيل وقت تي ضروري هنڌ پهچڻ، ماڻهن سان گڏجڻ ۽ ڪم ڪار ڪرڻ - سڀڪا ڳالهہ پوري وقت تي ڪرڻ هڪ سنو گُڻ آهي، جو هر ڪنهن کي هئڻ جڳائي.

پر اِنهيءَ ڳُڻ جي اَسان مان گھڻا ٿا پرواھ ڪن؟ ڪنهن ميڙ جو مقرر وقت هوندو ڇھ بجا، تہ اَسين اُتي پهچنداسين پيا ساڍي ڇهين بجي. اِهو ويچار ڪين ڪنداسون تہ اَسان جي دير سان وڃڻ ڪري ميڙ ڪوٺائيندڙن کي ضرور تڪليف ٿيندي يا اَسان کان اڳ ۾ آيلن کي اَهنج ٿيندو. اِنهيءَ غفلت جي اَثر کي روڪڻ لاءِ شادين، محفلن ۽ ٻين شغلن جي نينڊ-پترن ۾ ڄاڻايو ويندو آهي تہ هن وقت کان هن وقت تائين اَچي سگھو ٿا. اهڙيءَ حالت ۾ ڄاڻايل وقتن مان ڪنهن بہ هڪ جي پابندي ڪرڻي پوي ٿي.

ڪن ماڻهن کي وقت جي پابندي ضرور ڪرڻي پوي ٿي. ائين نہ ڪرڻ سان نہ رڳو ڏنو وائنو ٽوٽو پوندو، پر عزت ۾ خلل پوڻ جو اِمڪان آهي. ڪن مشغولين ۾ وقت جي پابندي رکڻ بلڪل ئي ضروري آهي، نہ تہ ڇيهو هڪ طرف رسندو ۽ ڪلڻ هاب ٻئي پاسي ٿيو. ريل گاڏي يا هوائي جهاز ۾ مسافريءَ لاءِ جيڪڏهن وقت سر نہ پهچبو تہ ڇا گاڏي بيهاري ڇڏيندا، يا هوائي جهاز اُڏامڻ کان روڪيو ويندو؟ جڏهن پليٽفارم تي پهچڻ سان گاڏيءَ کي ويندو ڏسبو آهي تہ ڪيئن نہ منهن جو رنگ بدلجڻ لڳندو آهي. وڏن دڪانن ۽ ڪارخانن وارا انهيءَ ڪري مقرر جاءِ تي مقرر وقت کان بہ منٽ سويل ئي پهچندا آهن ۽ دير سان اصل نہ. وقت جي پابندي فقط اُهي ئي ڪين ٿا ڪن، جن جي مٿي تي ڪا جوابداري ڪانهي يا پنهنجي جوابداري سمجھڻ کان عار ٿا ڪن.

سچ پچ تہ ڪنهن بہ ماڻهوءَ کي جي پنهنجي مانَ جي پرواھ آهي تہ هن کي ٻئي جي شان جو پڻ اوترو ئي اونو هئڻ کپي. جنهن ڪري ڪيس پاڻ ۾ وقت جي پابنديءَ جي هيرَ وجھڻ گھرجي. اَهڙي هير وچڙندڙ آهي. وڏن کي ڏسي، ننڍا پڻ وقت جي پابندي جهٽ جهٽيندا، جا سندن لاءِ وڏي هوندي خوب ڪارگر ثابت ٿيندي.

ڪڏهن ڪڏهن ائين پڻ ٿيندو آهي تہ بيماريءَ سبب يا ٻئي ڪنهن اوچتي ڪارڻ ڪري وقت جي پابندي رکڻ مشڪل ٿي پوندي آهي. اَهڙيءَ حالت ۾ ڇا ڪرڻ گھرجي؟ اَهڙي وقت ٽيليفون رستي يا خاص قاصد هٿ اڳلي کي بروقت چتاءُ ڏيڻ گھرجي. اَهڙيءَ اِطلاع ڏيڻ ڪري ٻئي جي عزت رهجي ايندي، انهيءَ ڪارڻ اَوهانجو هن وٽ مان مٿي ٿيندو.

وقت جي پابندي اِنسان جي فضيلت جي اَهم نشاني آهي ۽ فضيلت ئي منش کي شرف عطا ڪرائي ٿي.

نوان لفظ

سنجت = سجاوت، ناھ نوھ
هير وجھڻ = عادت وجھڻ.
غفلت = بيپرواهي.
چتاءُ ڏيڻ = خبردار ڪرڻ.
ٽوٽو پوڻ = نقصان پوڻ.
ڇيهو رسڻ = نقصان پهچڻ.

عار ڪرڻ = انڪار ڪرڻ، پاسو ڪرڻ.
اهنج = تڪليف.
قاصد = نياپو پهچائيندڙ.
پابندي = ضابطو، روڪ.
شرف عطا ڪرڻ = عزت ڏيڻ.

اُڻتڻ = بي چيني، چنتا.
ڪارگر ثابت ٿيڻ = ڪمائتو ٿيڻ.
شغل = جلسو، اُتسو.
اَهم = مکيہ.
عزت ۾ خللُ پوڻ = بدنامي ٿيڻ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) ڊائري ڇو رکڻ گھرجي؟
٢) پوري وقت تي نہ پھچڻ ڪري ڇا ٿو ٿئي؟
٣) وقت سر نہ پھچي سگھجي تہ ڇا ڪجي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) پوري وقت تي پھچڻ ۽ ڪم ڪرڻ جي هير مان ڪھڙا فائدا آهن؟
٢) اسڪول ۾ دير سان اَچڻ ڪري ڪھڙا نقصان ٿي سگھن ٿا؟

سوال.٣. (الف) هيٺين جا خال ڀريو.

١) سيڪا ڳالھ پوري وقت تي ڪرڻ هڪ سنو .... آهي.
٢) ڪن ماڻھن کي وقت جي .... ضرور ڪرڻي پوي ٿي.
٣) .... جي ديسن کان اَسين گھڻو ڪجھ سکيا آهيون.
٤) وقت جي پابندي انسان جي .... جي اَهم نشاني آهي.

(ب) ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو.

(1)	اَهنج	(i)	مکيہ
(2)	پابندي	(ii)	تڪليف
(3)	غفلت	(iii)	ضابطو
(4)	اهم	(iv)	بيپرواهي

(ت) هيٺين لفظن جا ضد لکو.

شروع، دير، جاڳو، عزت، ڪلھ

(ٿ) هيٺين لفظن جون صفتون ٺاهيو.

وقت، مشڪلات، جوابداري، هوا، بيماري

(ٽ) وياڪرڻ موجب ڳالھائڻ جا لفظ سڃاڻو.

اَسين، جيڪو، لاءِ، سنو، يا، ماڻھوُ

(ث) هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جُملي ۾ ڪم آڻيو.

(i) چيھو رسڻ (ii) چتاءُ ڏيڻ (iii) هير وجھڻ (iv) آرُ ڪرڻ

پورڪ اَڀياس

(ا) ٺڪر تي عملي ڪاريہ

سچ پچ تہ ڪنھن بہ ماڻھو .... منش کي شرف عطا ڪرائي ٿي.

(الف) صحيح يا غلط لکو.

١) فضيلت ئي منش کي اوچ تي رسائي ٿي. ( )
٢) وقت جي پابنديءَ سان نقصان ٿيندو آهي. ( )

(ب) تڪر مان هيٺين لفظن سان لاڳاپو رکندڙ لفظ ڳولهي لکو.

١) عادت

٢) مڪير

٣) ڏکيائي

٤) نياپو پهچائيندڙ

(ب) وقت جي پابندي اِنسان جي فضيلت جي اَهم نشاني آهي ۽ فضيلت ئي منش کي شرف عطا ڪرائي ٿي.

متين سٽن تي آڌار رکندڙ سوالن جا جواب لکو.

١) ڪهڙو لفظ ٻه دفعا ڪم آندل آهي؟

٢) ساڳي معنيٰ وارن لفظن جو هڪ جوڙو لکو.

٣) ٻه اِسم چونڊيو.

٤) حرف جملو ڳولهيو.

(٢) توهين ٻڌل يا آزمودو ڪيل اَهڙو ڪو واقعو يا گهٽنا بيان ڪريو جڏهن ڪٿي وقت تي نه پهچي سگهيا تہ ....

(٣) ماستر شاگردن کي وقت جي پابنديءَ بابت گفتگو ڪرائي، وقت جي پابنديءَ جي اَهميت ٻڌائڻ لاءِ چوندو.

(۴) جيڪڏهن سج نہ اُڀري تہ .... اِن وشيہ تي پنهنجا ويچار لکي اچڻ لاءِ چوندو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

ڪ	اَلف	ر	ڇ	ڏ	م	ث
ٽ	ن	ھ		آ	گھ	ت
ي	ڃ			ٿ	س	ڊ
ل	ب	ٻ	ي	و	وُ	ج

وچون اکر 'ھ' ڪم آڻي ٻين اَکرن جي مدد سان لفظ تيار ڪريو.

١) هڪ جانور : ☐

٢) شاباسي لاءِ لفظ : ☐

٣) زمين کيڙڻ جو ساڌن : ☐

۴) جهنگل ۾ اوچتو پاڻ مرادو ☐ لڳندي آهي.

٥) ______ ڪرڻ سان سڀ ڪم سؤلا ٿين ٿا.

٦) ______ جي مند ۾ ڪوئل مٺا گيت ڳائي ٿي.

٧) مونکي پوساول ڪان ڀٽي پهچڻ لاءِ ______ ڪلاڪ لڳندا آهن.

٨) وقت جي ______ سمجهڻ گهرجي.

٩) ______ پل قيمتي آهي.

١٠) ميناڪشيءَ جو ______ ڪيس ڏيءَ سمان سمجهندو آهي.

پرائي پچر

ماٺ ۾ پڙهو ۽ سمجهو.

پرائي پچار ماڻهن ۾ ڏاڍي عام آهي. اَڳلي ۾ ڪي لڪل عيب ۽ سُقم هوندا، تہ ماڻهن کي هرويرو بہ اِنهن کي کولڻ ۾ ڏاڍي خوشي ۽ مزو ايندو آهي. اوڏي مهل جي ڳالهہ ياد ڪن تہ جيئن پاڻئين تہ بيا مون سان هلن، تيئن تون پڻ اِنهن سان هل، تہ هوند زبان کي قاعدي ۾ رکن، ۽ ٻئي جي لاهٽيءَ لاهڻ ۽ لوڪن اَڳيان ڪيس ڏٺي ڪرڻ کان باز اَچن، ڪير عيبن کان آجو آهي؟ پلا اِهو ڪار ڇو ڪنهن مهل رڳو پنهنجي دل تي هٿ رکي ڏسي، تہ ساڳيءَ ريت ڪو منهنجا عيب بين اَڳيان پڌرا ڪري تہ ڪيتري نہ ڇڙ اَچيم، تڏهن خود ڪيس ڪهڙو حق آهي جو ٻين جا پَٽ ويچاري؟ ياد رکڻ کپي تہ جي ٻين جي عيبجوئي ڪبي، تہ ڪو اَهڙو وقت ايندو جو اَسان جا سمورا عيب کُلي ظاهر ٿيندا، ۽ جيڪا عقوبت اَسان سان ٿيندي، سا ڏٺي شل نہ ڪنهن کي ڏئي نہ ڏيکاري. چوندا آهن تہ جيڪڏهن ڪير ڪنهن لاءِ هڪ آڱر ڪٽي ٿو تہ سندس ٽي آڱريون اُن ڏانهن اِشارو ڪن ٿيون. اِنڪري اَسانکي سوچي سمجهي ڳالهائڻ گهرجي. جيڪڏهن ڳالهائڻ جائز ۽ ضروري هجي تہ اَهڙيون ڳالهيون ڪجن، جن مان ٻين کي فائدو رسي. جيڪڏهن ڪو ڪنهن جي ڳلا ڪري رهيو آهي، تہ تون ڪو بهانو ڪري اُتان اُٿي وڃ يا اُتي ڳالهہ ڦيرائي، ڪجهہ سٺو ڳالهائي. اُتي اِها ڳالهہ ياد ڏيار، تہ جيڪڏهن اَسان کان ڪا خطا نہ ٿي آهي تہ اَسان جي خوش نصيبي فقط اُپائڻهار جي ڀلائيءَ ڪري ٿي آهي، ۽ ساڳئي وقت ڳلاخور کي نرمائيءَ سان سمجهاءِ جيئن اَڳتي زبان تي اَهڙو گفتو نہ آڻي، ۽ ڳلا ٽيل جو ڪو ڇڳو ڳڻ توکي سُجهندو هجي تہ اِهو ورنن ڪر. اِهي حرف ڪو دل سان هنڊائي، تہ اِها ڳلاخوريءَ سندي برائي توڙي اِن مان جيڪي اَنيڪ گناهہ ٿا ڦٽن، سي هوند جهٽ ڳم ٿي وڃن.

- اَڌياپڪ شاگردن کي ڌيان سان پڙهڻ لاءِ چوندو. اِن تي گفتگو ڪرائيندو.
- پرائي پچر ۾ اَجايو وقت نہ وڃائڻ گهرجي، اِن جي اَهميت سمجهائيندو.

NH5UZ1

3 سنڌي ڏڻ وار

پنڊت ڪشنچند ٽوپڏاس جيٽلي (1995ع - 1910ع) سنڌي سماج جي اُنهن ٿورن ودوانن ۾ ڪوجنيڪن مان هڪ آهي، جن قديم سنڌي زبان، سڀيتا، اتهاس ۽ سنڌي ماڻهن تي نور نچوئي رچنا ڪئي آهي. پنڊت جيٽلي سنسڪرت ساهتيہ جو ڄاڻو هوندي ڪاليداس جي ’ميگهدوت‘ جو سنڌيءَ ۾ انواد ڪيو هو پونا مان ’سنڌي سونهون‘ نالي هڪ ڪوجنتاتمڪ رسالو ڪڍندو هئو. هيءُ ليکہ ’سنڌي ڏڻ وار‘ ڪتاب مان ڪنيل آهي.
هن ليک ۾ سنڌي ڏڻ وارن بابت دلچسپ ڄاڻ ڏنل آهي.

پڙهو، پڙهو ۽ سمجهو.

چيٽي چنڊ

سنڌي سماج ۾ چيٽي چنڊ جي مهتا وڏي آهي. وڪرم سنبت ١٠٠٧ يعني عيسوي سن ٩٥٠ ۾ سنڌين جي اِشٽ ديو، شري اُڏيري لال، نصرپور ۾ شري رتن راءِ لهاڻي جي گهر، ماتا ديوڪيءَ جي گرڀ مان جنم ورتو. اها سهائي ٻيج جي ٿتي ۽ ٿارونءَ جو ڏينهن هو. اُڏيري لال، اُن وقت جي حاڪم مرک شاهہ جي ظلمن کان سنڌي هندو سماج جي رکشا ڪئي. سنڌي هندو سماج ۾ شري اُڏيري لال کي وروڻ ديوتا جو اوتار مڃيو وڃي ٿو، جنهن جي ’رگ ويد‘ ۾ گهڻي مهما ڪئي ويئي آهي.

ورهاڱي کان پوءِ ڀارت ۾ سنڌي هندن چيٽي چنڊ کي ’سنڌيت جو ڏينهن‘ ڪري ملهائڻ شروع ڪيو آهي.

اکڻ ٽيج

هيءُ ڏڻ ويساک جي سهائي ٽين ٽٿيءَ تي ٿئي ٿو. اکڻ ٽيج جو سنسڪرت روپ آهي ’اڪشيہ ترتيا‘. ’اڪشيہ‘ معنيٰ جيڪو ڪڏهن نہ ٿئي، سدائين قائم رهي. تنهن ڪري اڄوڪي ڏينهن ڪيل دان هميشهہ قائم رهي ٿو. ڀڳوان پرسرام اڄوڪي ڏينهن جنم ورتو هو، جنهن مريادا جو پالن نہ ڪندڙ مغرور ڪترين جو ٢١ دفعا سنگهار ڪيو.

چاليهو

آکاڙ جي مهيني ۾ سج جنهن ڏينهن ڪرڪ سنڪراتي ۾ اچي تنهن ڏينهن کان وٺي لال جو چاليهو شروع ڪبو آهي. چوماسو بہ ساڳئي ڏينهن کان شروع ٿئي ٿو. هي ڏڻ سنڪراتيءَ سان لاڳاپو رکي ٿو. ڪرڪ سنڪراتيءَ کان شروع ڪيل ورت سنگهہ سنڪراتيءَ جي ڏينهن چاليهن ڏينهن پورو ڪجي ٿو. اهو لڳ ڀڳ جنماشتميءَ جي آس پاس اَچي ٿو.

گوگڙو - نانگہ پنچمي

سانوڻ جي سهائي پنجئن تي نانگہ اَڳيان کير - ڦل رکي پوڄا ڪبي آهي. نانگہ، بہ ڪال جو روپ آهي. هن ڏڻ مان جيو ديا جي ڀاونا بہ ظاهر آهي ۽ ٻڌايل آهي تہ دشمن سان بہ ڀلائي ڪجي. ڪنهن جو مَنو نہ ٽڪجي.

تيجڙي

سانوڻ جي اونداهي ٽيج يعني ٽين تاريخ تي ڪماريون ۽ سهاڳڻيون تيجڙيءَ جو ورت رکنديون آهن. سانوڻ جي سهائي گيارس تي براهمڻ مڻ پوکيندا آهن، جيڪي تيجڙيءَ تائين وڌي هٿ جيڏا سلا ٿيندا آهن. تيجڙيءَ ڏينهن ماڻهو اهي سلا براهمڻ جي گهران ڪٽي ايندا آهن. ورت واريون منجهند جو اهي سلا پينگهي ۾ رکي لوڏينديون آهن. سنجها جو براهمڻ کان آکاڻي ٻڌي، چنڊ کي ارگهہ ڏيئي، ورت ڇوڙينديون آهن. چنڊ کي ارگهہ ڏيڻ وقت چونديون آهن :-

’’هٿ ڪرِي پير ڪرِي،

ارگهہ ڏيون ڪوٺي چڙهي،

چندرما نڪتو کهنبا ويس ڪري،

گوريون ڏينس کير ڪٽور ڀري.‘‘

وڏي ٿڌڙي

سانوڻ جي اونداهي ڇٺ تي لولا پچائي دانگي ٺاربي آهي ۽ ستئن تي ننڍن وڏن کي ٿڌو هٺي ٿڌو کائبو آهي. ٿڌي وقت چئبو :

’سانوڻ ۾ ستئن آئي، آئي ڪرشن پکشي،

مان سيتلا پوڄيان، پٽن پوٽن وچ ڪري،

تو در نواڻي، ميري وينتي سٽيج،

ڏيج آٽ - ساٽ (هرشت پرشت تندرست ٻار)

لاڪڙو، ساڪڙو، هنبسرو، دبسرو، نندي مائي،

وڏي مائي، لنگهي پيا پار، ستي سيتلا جي آڌار.''

مهالڪشميءَ جا سڱڙا

بدي جي سهائي اٺئن تي هيڊ ۾ رڱيل سٽ جي سورهن تندن واري ڏاڳي ۾ سورهن ڳنڍيون ڏيئي مهالڇميءَ جي آڪاڻي ٻڌي سڱڙو ٻڌبو آهي. وري اونداهي، اٺئن تي ڇوڙبو آهي.

لال لوئي

هيءُ ڏڻ اُتراڻ کان هڪ ڏينهن اڳ ٿئي ٿو. اڄ کان ڇهه هزار سال اڳ نئون سال ناهري مهيني کان شروع ٿيندو هو. جيڪو هن وقت چيٽ کان شروع ٿئي ٿو. نئون سال هميشه بهار جي مند ۾ شروع ٿيندو آهي، جنهن کي جوتش ۽ ’ڌرم شاسترن‘ ۾ ’وسنت سنپات‘ چئجي ٿو. ويدڪ زماني ۾ ان ڏينهن تي رشي - مني يگيہ - هون ڪندا هئا. هيءُ لال لوئي ڏڻ اُنهيءَ پراچين ڏڻ جي نشاني آهي.

اُتراڻ - تر موري

جوتش ۾ ’ميش‘ وغيره ٻارهن راسيون آهن، جن کي سنڪراتي چئبو آهي. سج هرهڪ سنڪراتيءَ ۾ هڪ مهينو رهي ٿو. هنن ۾ مڪر راس کان وٺي مٿن تائين ڇهن راسين کي ’اُتراڻ‘ چئجي ٿو ۽ ڪرڪ راس کان وٺي ڌن راس تائين ڇهن راسين کي ’دڪشڻاين‘ چئبو آهي. اُتراڻ واريون ڇهه راسيون ديوتائن جو هڪ ڏينهن آهي ۽ دڪشڻاين واريون ڇهه راسيون رات آهن. جڏهن مڪر راس ۾ سج پرويش ڪري ٿو، انهيءَ ڏينهن کي اُتراڻ چئجي ٿو. اُن ڏينهن ترن سان گڏ مورين جو دان خاص چيل آهي. تر ۽ موريون بلغم کي گهٽائيندڙ آهن، جيڪو سياري ۾ سٽين ڪاڌن ڪائڻ ڪري سرير ۾ وڌي وڃيٿو.

مٿي ٻڌايو ويو آهي تہ اُتراڻ واريون ڇهه راسيون ديوتائن جو ڏينهن آهي. ڌرم شاسترن انوسار جيڪو اِنسان اُتراڻ وارين راسين ۾ سرير ڇڏي ٿو، اُهو ديو لوڪ (سرڳ) ڏانهن وڃي ٿو. اهو ئي ڪارڻ آهي جو ڀيشم پتامهہ ڪرڪيتر جي لڙائيءَ ۾ گهايل ٿي تيرن جي سيڄا تي تيسين پيو رهيو، جيسين اُتراڻ شروع ٿئي.

نوان لفظ

مهتا - اهميت
سمبت - شروعات، اڇڻ
دانگي - نڪر جو ٿئو
ڏيج - ڏجاءِ

منو - دشمن
ڪنهنبا - ڪيسري رنگہ وارا
ترتيا - ٽيج
اشٽ ديو - ديوتا

هرج - نقصان
اڪشيہ - ناس نہ ٿيندڙ
نواٽي - جهڪيس، نوڙيس
سنگهار - وڌ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن مان هرهڪ جو جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

١) چاليهو ڪڏهن پورو ٿيندو آهي؟

٢) لال لوئي ڪڏهن ملهائي ويندي آهي؟

٣) ”سنڌيت جو ڏينهن“ ڪڏهن ملهايو ويندو آهي؟

٤) وڏي تڏڙيءَ جي ڪهڙي اهميت آهي؟

سوال.٢. هيٺين جا توري ۾ جواب لکو.

١) چيٽي چنڊ جو ملهايو وڃي ٿو؟

٢) اَکڻ ٽيج جو ڏڻ ڪڏهن ملهايو ويندو آهي ۽ ان ڏڻ جي ڪهڙي اهميت آهي؟

٣) اُتراڻ چاڪي ٿو چئجي؟ اُن ڏينهن تي ڇا دان ڪيو ويندو آهي؟

سوال.٣. (الف) هيٺين جا ضد لکو.

ڌرم، ڏينهن، ديوتا، جنم، ظاهر

(ب) صفتون ٺاهيو.

اَڃ، اوندهه، ديا، سماج، سال

(ث) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

منهنجو، سچ، ۾، اچي ٿو، سدائين.

پورڪ اَڀياس

١. تڪر تي عملي ڪم

لال لوئي

هيءَ ڏڻ اُتراڻ .... پراچين ڏڻ جي نشاني آهي.

(الف) چوڪنڊا پورا ڪريو. (نئين سال سان لاڳاپو رکندڙ ڳالهيون)

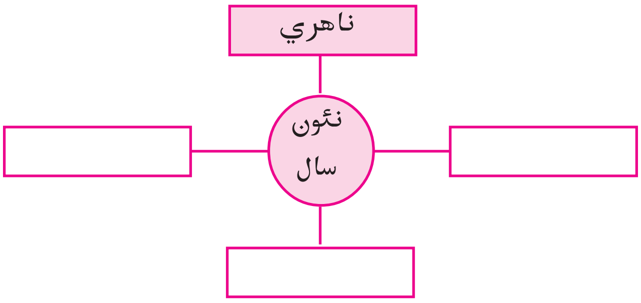

(ب) هڪ لفظ ۾ جواب ڏيو.

١) نمبر ڏيکاريندڙ لفظ.

٢) لال لوئي ڪان پوءِ ايندڙ ڏڻ.

٣) هن وقت نئين سال جو پهريون مهنو.

٤) پراچين زماني جي نشاني.

(ب) برئڪيٽ ۾ ڏنل هدايت موجب ڪاروائي ڪريو.
١) هيءُ ڏڻ اُتراڻ کان هڪ ڏينهن اڳ ٿئي ٿو.
(ليڪ ڏنل لفظ بدران مناسب ڏڻ سمجهي جملو وري لکو.)
٢) نئون سال هميشه بهار جي مند ۾ شروع ٿيندو آهي.
(ليڪ ڏنل لفظ جو ضد ڪم آڻي نئون جملو ٺاهي لکو)
٣) هيءُ لال لوئي ڏڻ اُنهيءَ پراچين ڏڻ جي نشاني آهي.
(ليڪ ڏنل لفظ استعمال ڪري نئون جملو لکو)
٤) جنهن کي جوتش ۽ ڌرم شاسترن ۾ ”وسنت سنپات“ چئجي ٿو.
(ليڪ ڏنل لفظ ڇا بابت ڪم آندل آهي)

٢. پارت ۾ الڳ الڳ ذاتين جا مکيه ڏڻ لکو.
٣. توهانجي پاڙي ۾ رهندڙ (سنڌين کانسواءِ) ٻئي ڪنهن ذات جي پوشاڪ، ڏڻ، ريتيون رسمون وغيره جي باري ۾ توهان کي جيڪا ڄاڻ آهي لکو.
٤. ”منهنجو وڻندڙ ڏڻ“ وشيه تي مضمون لکو.
٥. ڪلاس ۾ سنڌي ڏڻن بابت گفتگو ڪري وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪريو.
٦. پنهنجي دوست يا ساهيڙيءَ کي خط لکي ڏياريءَ جي موکلن ۾ پاڻ وٽ گهرائڻ جي نينڊ ڏيو.

سِنڌي ڪلا ۽ طعام

ڏسو، ڄاڇيو، ٻڌايو.

- ماستر شاگردن کي چتر ڏيان سان ڏسڻ لاءِ چئي اُن تي گفتگو ڪرائي. هرهڪ شاگرد کي اُن بابت ٻڌائڻ لاءِ همٿائي.

4 وطن لئہ جانِ ڀي صدقي

”گووردن شرما ”گهايل“ (سنہ ١٩٣٧ع) سنڌي ٻولي، ساهتيہ تعليم، ڪلا ۽ پترڪار جي کيتر ۾ پنجن ڏهاڪن کان سرگرم رهيو آهي. هن جا سنڌي هنديءَ ۾ ڪيترائي ڪتاب ڇپيل آهن. ”ميڙي چونڊي“ تي راشٽريہ سنڌي ڀاشا وڪاس پريشد (NCPSL) ڀارت سرڪار طرفان سنہ ٢٠٠٠ع ۾ انعام مليل اَٿس.
هِن ليک ۾ هيمونءَ ڪالاڻيءَ بابت ٻڌايو آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ اَداڪاري ڪريو.

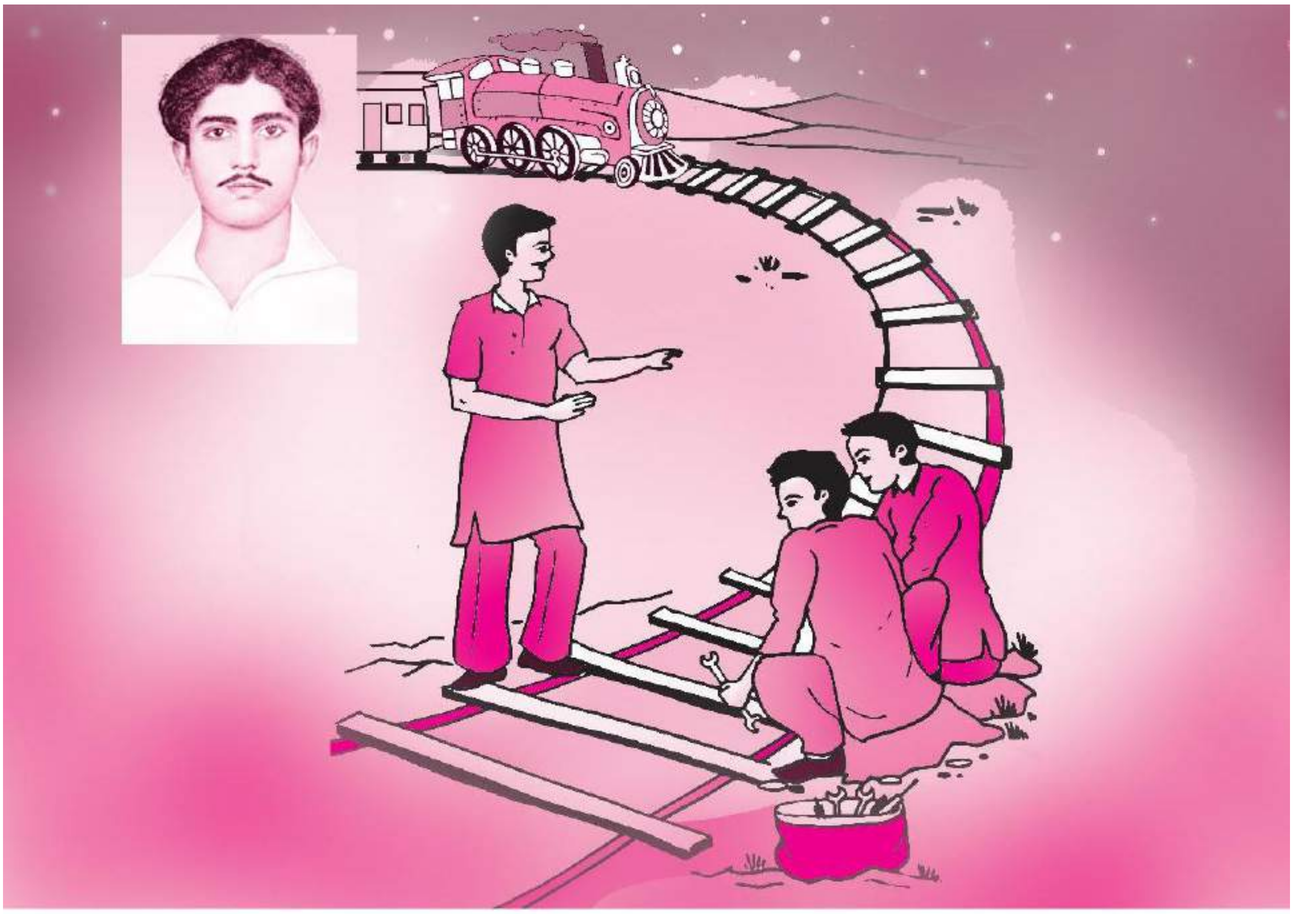

استيج تي جهڪي روشني آهي. هڪ پاسي کان هڪ نوجوان اَچي ٿو.

ساٿي ١ : هي ديش بچائڻ جو قسم کائون ٿا. دشمن کي مِٽائڻ جو قسم کائون ٿا. (ٻہ دفعا)

(ٻئي پاسي کان هڪ ٻيو نوجوان اَچي ٿو.)

ساٿي ٢ : او منهنجا پيارا وطن، پيارا وطن،

تو تان قربان من جند ۽ جان. (ٻہ دفعا)

ساٿي ١ : اَدا! اڄان هيمون نہ پهتو آهي.

ساٿي ٢ : ضرور ڪا سازش سِٽيندو هوندو.

او گهايل! هرهندواسيءَ کي اِقرار اِهوئي ڪرڻو آ

هن ديش جي خاطر جيئڻو آ، هِن ملڪ جي خاطر مرڻو آ.

(هڪ پاسي کان هيمون اسٽيج تي اَچي ٿو)

هيمون : ڀارت ماتا جي جئه. منهنجا ساٿيو!

هاڻي وقت وڃائڻو ڪونهي. ڌيان سان ٻُڌو.

ساٿي ١ : ها ها، اَسين توسان گڏ آهيون. جيئن چوندين، تيئن ڪنداسين.

ساٿي ٢ : حڪم ڪرِ هيمون جانِ حاضر آهي.

هيمون : ڌيان سان ٻڌو، اَسان جي ديش واسين کي قتل ڪرڻ لاءِ انگريزن جي هڪ ٽرين هٿيارن ۽ بارود سان ڀريل اڄ رات جو هتان لنگهڻ واري آهي.

ساٿي ١ : حڪم ڪر پيارا، تون ڇا ٿو چاهين؟

ساٿي ٢ : سڪر جي هن ڪڙڪ سياري جي رات اسان کي ڏڪائي نه سگهندي.

هيمون : هلو ته رِٽيل رٿا موجب مِلي اُن ٽرين کي ڪيرائي مُلڪي محبت جو مثال قائم ڪريون.

ساٿي ١ : قبول آ، قبول آ.

ساٿي ٢ : فِش پليٽس ڪيڍڻ لاءِ هٿوڙو ۽ پانو لڪائي آندا اَٿم.

هيمون : پوءِ دير ڇا جي؟

(ٽيئي ڄڻا هڪ پاسي ويهي ڪم کي لڳي وڃن ٿا. ٺڪ ٺڪ جو آواز اَچي ٿو)

هيمون : سکر پُراڻي ۾ سکر بسڪوٽ فيڪٽري جي آس پاس گهڻو ڪري انگريز پوليس وارا پهرو ڏيندا رهندا آهن. ان ڪري ساوڌان رهجو.

ساٿي ١ : مهاتما گانڌيءَ چيو آهي ”ڪرو يا مرو“

ساٿي ٢ : ”سرفروشي ڪي تمنا اَب هماري دِل ۾ هئه، ديکنا هئه زور ڪتنا بازوئي قاتل ۾ هئه!“

هيمون : شاباس ساٿيو!

تُنهنجي رکشا لاءِ ماتا ڪيترن، پنهنجي سِرَ سان اَڄ ٻَڌو آهي ڪفن.

(وري ٺڪ ٺڪ جو آواز ٻڌڻ ۾ اچي ٿو)

(اوچتو هڪ پاسي کان ٽارچ جي روشني ٿنهي تي پوي ٿي)

هيمون : مونکي ڏيو هٿوڙو ۽ پانو، ڀڄ ڀڄ تي وڃو جلدي، هيءَ مشعال اُجهامڻ نه ڏجو.

(ٻئي ساٿي هڪ پاسي هليا ٿا وڃن)

(هيمون پنهنجو ڪم ڪندو ٿو رهي. اوچتو هڪ پاسي کان هڪ پوليس وارو اَچي ٿو)

پوليس : خبردار، شيطان! جي پڇڻ جي ڪوشش ڪئي اَٿيئي. آندا ٻُڪيون ڪيي ڇڏيندو سانءِ.

هيمون : آزادي گهرجي ماڻهن جي، آزادي پياري ڀارت جي آزادي سيني ڌرمن جي، آزادي پياري ڀارت جي.

پوليس : خاموش! بدتميز، خبر پوئي ٿي تہ ڪنهن جي سامهون بڪواس ڪري رهيو آهين؟

هيمون : سُوري جِن جي سيج مَرَڻُ تنين مُشاهدو جناب، ارمان صرف ان ڳالهہ جو اٿم تہ هندستاني هوندي بہ اوهان فرنگين جي طرفداري ڪري رهيا آهيو. توهان کي لڄ اَچڻ گهرجي.

پوليس : اي ڇوڪرا! تون مونکي تو نصيحت ڏين؟ ٺيڪ آهي، تو وانگر مان بہ هندستاني آهيان. سچ سچ ٻڌاءِ توسان گڏ ٻيا ڪير ڪير هئا؟ مون سندن آواز ٻڌو هو.

هيمون : (کِلندي کِلندي) مون سان گڏ ڪير هئا؟ چڱا چالاڪ سپاهي ٿا لڳو. هِت مان، فقط مان ئي هوس ۽ اَوهانجي سامهون بہ آهيان. منهنجا ساٿي تہ هيءُ هٿوڙو ۽ پانو آهن.

پوليس : ڪوڙ نہ ڳالهائي جوان! سڀ سزائون معاف ڪرائي ڇڏيندوسانءِ، منهنجو مطلب آهي، گرفتاريءَ کان بہ ڇُٽي پوندين.

هيمون : ڪيڏي نہ وڏي دِل ٿا رکو، آخر آهيو تہ اَوهين بہ هندستاني نہ؟

پوليس : منهنجو وقت برباد نہ ڪَرِ. سَچُ ٻڌاءِ. تنهنجي عمر تي قياس ٿو اَچيم، نہ تہ ڦاسيءَ کان بچي ڪين سگهندين.

هيمون : ڦاسي! ڦاسي سزا آهي يا انعام؟ ڇا ڀڳت سنگهہ کي ڦِلائي ڇڏيو اَٿوَ. مون جهڙن ناچيز ديش ڀڳتن لاءِ ڦاسي، سزا نہ پر اَنمول سوغات آهي.

پوليس : هنيلا نوجوان! پنهنجي اَبي اَمڙ جو خيال ڪر، يار دوستن تي ڇا گذرندي اُن تي ويچار ڪَرِ.

هيمون : آفيسر منهنجي ڳالهہ ٻُڌي ڇڏ. منهنجي ماءُ پيءُ لاءِ ديش جو هر نوجوان هيمون سمان رهندو. منهنجي خون جي قطري قطري مان هڪ نئون هيمون جنم وٺندو. هاڻي ٻڌاءِ ڪٿي پهچندا تنهنجا خودغرض حاڪم؟

پوليس : آخرين موقعو ڏيانءِ ٿو. سچ ٻڌاءِ تہ توسان گڏ ٻيا ڪير ڪير هئا؟ نہ ٻڌائيندين تہ هٿڪڙيون هڻي قيد جي اونداهي ڪمري ۾ ڦٽو ڪرائيندوسانءِ.

هيمون : (زور زور سان کلندي) آڪٽوبر ۱۹۴۲ جي ۲۳ تاريخ رات جو اونداهيءَ ۾ ثواب جهڙو ڪم ڪرڻ لاءِ، قيد جي اونداهي ڪوٺري... مزو اچي ويندو.

هيمون : (هال ۾ وينل سيني ماڻهن کي پرڻام ڪندي)

او ماتائن جا لال اُٿو، او ڀارت ديش جا پال اُٿو. آزاديءَ جا رکپال اُٿو، او هر دشمن جا ڪال اُٿو.
وندي ماترم، ڀارت ماتا جي جَئہ.

(پردو ڪِري ٿو)

نوان لفظ

اِقرار ڪرڻ - اَنجام ڪرڻ.
قياس ڪرڻ - ديا ڪرڻ.

اُجهامڻ - وسامڻ.
سوغات - سوکڙي.

سوُري - ڦاسي.
خود غرض - مطلبي، سوارٿي.

اَڀياس

سوال.۱. هيٺين سوالن جا جواب هڪ يا ٻن جملن ۾ لکو.

۱) هيمون ءِ سندس ساٿين گڏجي ڪهڙي رٿا رٿي؟
۲) پوليس وارو هيمون ءِ کي ڪنهن جو خيال ڪرڻ لاءِ چوي ٿو؟
۳) هيمون، پوليس واري کي پنهنجي ساٿين جا ڪهڙا نالا ٻڌايا؟

سوال.۲. هيٺيان جُملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

۱) ”هي ديش بچائڻ جو قسم کائون ٿا؟“
۲) ”هاڻي وقت وڃائڻو ڪونهي.“
۳) ”فِش پليٽس ڪيڏڻ لاءِ هتوڙو ۽ پانو لِڪائي آندا اٿم.“
۴) ”خبر پوئي ٿي تہ ڪنهن جي سامهون بڪواس ڪري رهيو آهين؟“
۵) ”ڪيڏي نہ وڏي دل ٿا رکو.“

سوال.۳. هيٺين لفظن جا ضد لکو.

دشمن، نوجوان، آزادي، چالاڪ، سچ

سوال.۴. هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

اِقرار ڪرڻ، قياس ڪرڻ، روانو ٿيڻ

سوال.۵. هيٺيان لفظ ڳالهائڻ موجب سجهائو.

هاڻي، شاباس، ۾، يارت، سکر

سوال.٦. هيٺين لفظن مان صفتون ٺاهيو.

خبر، پيار، سچ، اچ، گهٽائي

سوال.۷. هيمون ءِ کي پوليس وارو ڇو پڪڙي ويو؟

پورڪ اَڀياس

۱) ايڪانڪي تي آڌار رکندڙ مشغوليون.

(الف) هيٺ ڏنل لفظن لاءِ ساڳيءِ معنيٰ وارا لفظ لکو.

لڄ، برباد، ڀِلائي، قطري قطري، جوش

(ب) جوڙا ملايو.

سوُري جن جي سيج	جند ۽ جان
آزاديءَ جا رکپال اُٿو	لَڳيندي هر برس ميلي
شهيدون ڪي چِتائون پر	مرڻ تنين مشاهدو
تو تان قربان	او هر دشمن جا ڪال اُٿو

(ب) ”ضرور ڪا سازش سٽيندو هوندو.“
١) اِها سٽ ڪنهن، ڪنهنکي چئي آهي؟
٢) ڪنهن بابت چيل آهي؟
٣) ضرور لفظ بدران ٻيو مناسب لفظ ڪم آڻي جملو وري لکو.
۴) سٽ مان ضمير ڳولهيو.

(٢) هيٺ ڏنل آزاديءَ جي پروانن بابت ڄاڻ حاصل ڪري ڪِلاس ۾ ٻڌائڻ لاءِ چئو.

چندر شيکر آزاد　آچاريہ ڪرپلاڻي　راجگرو　وير ساورڪر

(٣) سائي کي سهي ڪونہ، ٻکي کي ڏي ڪونہ. اِها چوڻي سمجهايو.
(۴) ماسٽر شاگردن کي الڳ الڳ ڪردار ڏيئي ڏنل ايڪانڪي ناٽڪ جي روپ ۾ ڪلاس ۾ پيش ڪرڻ لاءِ چوندو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

اَ، ڪُ، بد، اڻ، غير
اِهي اکر اَڳياڙين جي روپ ۾ ڪم آڻي ضد ٺاهي سگهبا آهن.
مثال :-

ضد

’اَ‘
سهڪار - اَسهڪار
سنتوش - اَسنتوش
ڌرم - اَڌرم

’ڪ‘
سنگ - ڪُسنگ
روپ - ڪُروپ
نياءُ - ڪُنياءُ

’بد‘
نام - بدنام
فضيلت - بد فضيلت
نصيب - بد نصيب

’اَڻ‘
ٺهڪندڙ - اَڻ ٺهڪندڙ
هوند - اَڻ هوند
وڻندڙ - اَڻ وڻندڙ

’غير‘
حاضر - غير حاضر
واجب - غير واجب
مناسب - غير مناسب

اَهڙي نموني هيٺين جا ضد لکو :
تيڻ ......، ضروري ......
واقف ......، سمرٿ ......
دعا ....، سنگ ....

5 مهمان

هيءُ مذاقي سبق آهي. هن سبق ۾ مهمان بابت ٻڌايل آهي تہ اُن ۾ کهڙا گڻ هئڻ گهرجن. جيڪڏهن مهمان بي واجبي هلت هلي ٿو تہ اِهو ميزبان لاءِ مصيبت جو ڪارڻ بڻجي ٿو.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجهو.

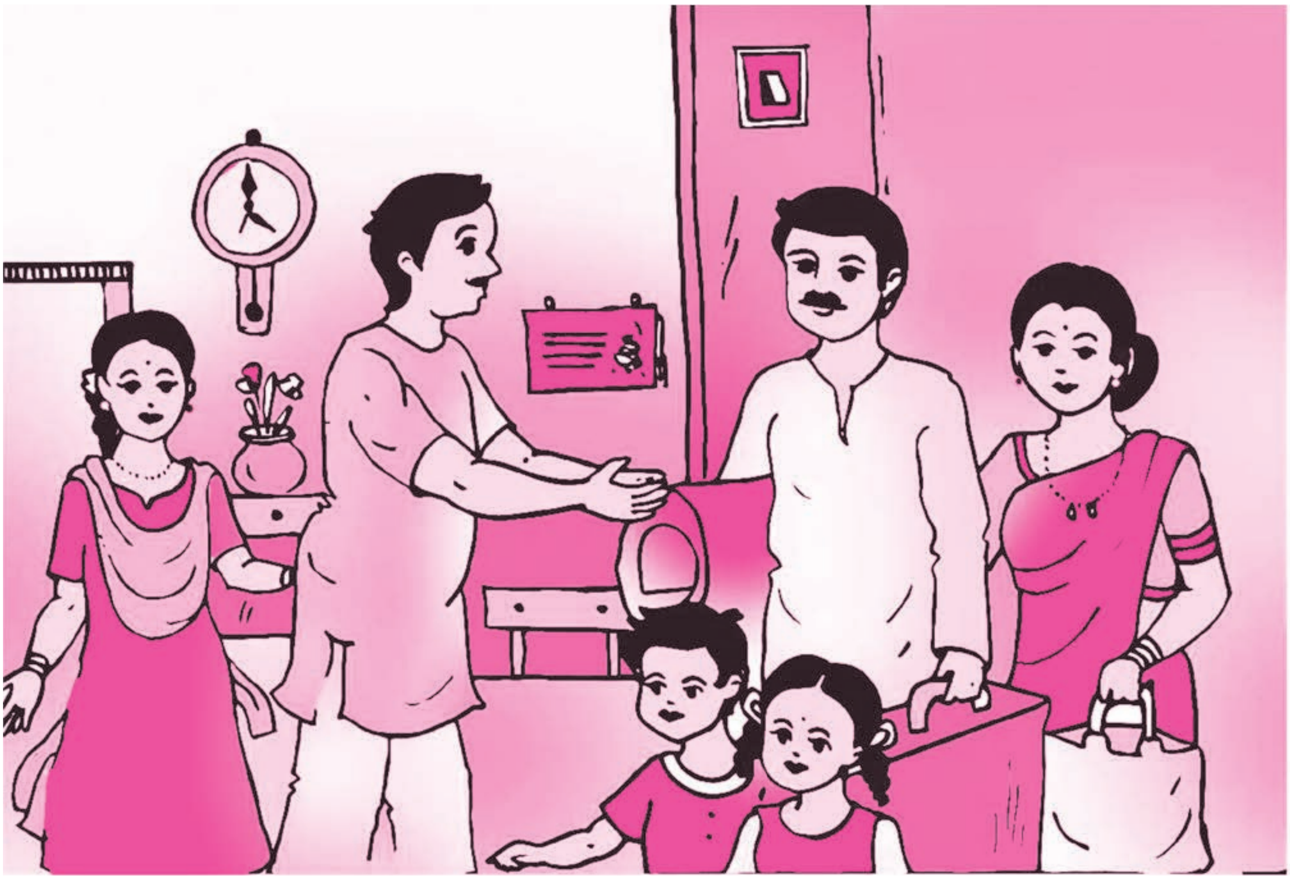

چوندا آهن تہ مهمان ڪنهن نصيب واري جي گهر ايندو آهي. چاڪاڻ تہ اُن کي ڀڳوان جو روپ ڪري ليکيو ويندو آهي. سو منهنجو بہ ڀاڳ کليو، جڏهن رات جو ساڍي ٻارهين بجي اَسان جي ِگهر مهمان اَچي وارد ٿيا. اسين گهر جا ڀاتي ڪائي پي سپ اون لاهي منڙي نند ۾ سمهيا پيا هئاسين. اوچتو دروازي تي ٺڪ ٺڪ جو آواز ٿيو. در کولي جان ڪٽي ڏسان تہ اَسانجو هڪ پريون مائٽ پنهنجي پتني ۽ ٻن ٻارن سميت هڪ پيتي ۽ بسترو جهليو ٻاهر بيٺو آهي. مون ٻاهرئين نموني منهن تي مرڪ آڻي ڪين چيو، ”اچو سائين، ڀلي ڪري آيا.“ مهمان آکڻ لڳو، ”توهان تہ اسان وٽ اچو ڪونہ ٿا. آخر اسان کي ئي توهان جي اُڪير لڳي. دل ۾ سوچيم تہ ٻارن کي وئڪيشن آهي، چو نہ توهان وٽان بہ ٿي ڏينهن گهمي ڦري وڃون.“

پيتي بسترو وٺندي مان اُنهن کي اَندر اچڻ لاءِ چيو. ڪُمهلي وقت مهمانن کي آيل ڏسي منهنجي شريمتيءَ جي پيرن هيٺيان زمين کسڪي ويئي. تڏهن بہ ٻاهرئينءَ طرح اُنهن جو آدرستڪار ڪيائين. ڪين روٽي ڀاڄيءَ جي آڇ ڪيائين. مهمان جي گهر واريءَ اُمالڪ چيو ”صبوح جو ٻارهين وڳي گاڏيءَ ۾ ويٺا

آهيون. مٿان هيءَ مهل ٿي آهي. ٻارن نه ڪجهه کاڌو آهي نه ڪير پيتو آهي.“

منهنجي گهر واري اَندر ۾ سوڙ پي آيل مهمانن لاءِ روٽي تيار ڪئي. گهر ۾ ڪير بلڪل ڪونه هو. ڪير لاءِ پاڙي وارن جو در کڙڪايوسين. مشڪل سان ٿورو ڪير مليو. ٻن پلنگن تي وڇايل بسترن تي مهمانن کي سمهاري، اَسين گهر جا ڀاتي هيٺ فرش تي ئي سمهي پياسين.

صبوح جو منهنجي زال چانهه تيار ڪئي. مهمان منهن ۾ گهنج وجهي چيو، ”اَسين ته صبوح جو ڳهاٽي ڪير واري ڪافي پيئندا آهيون. اُن سان گڏ بسڪيٽ پڻ کائيندا آهيون.“ دل جو سور دل ۾ پي بازار ۾ ويس. قسمت سان هڪ دوڪان کليل هو. ڪافيءَ جو ڏٻو ۽ بسڪيٽ وٺي آيس. تنهن ڪانپوءِ درجي به درجي سندن فرمائشون وڌنديون ويون. نيرن، منجهند ۽ رات جي روٽيءَ وقت منهنجي گهر واريءَ کي سوادي ۽ لذيذ طعام ناهڻا پيا. مگر مهمان جون ڪسرون هوءَ برتنن مان ڪيڏڻ لڳي. ٻاسڻن جي ٽڪا ٽوڪي لڳي ويئي. دلداري ڏيندي چيومانس، ”ڀاڳن پري! مهمان ته ڪنهن ڀاڳن واري وٽ ايندا آهن. ائين خفي نه ٿيءُ.“

خير، ٻن ٽن ڏينهن لاءِ آيل مهمان پورو هڪ هفتو رهيا. ڪنهن ڏينهن برلا مندر ته ڪنهن ڏينهن جهولي لعل مندر ڏسڻ لاءِ پنهنجي اِچا پرگهٽ ڪيائون ته ٻئي ڏينهن مڪتي ڌام ۽ گنگا گهاٽ گهمائڻ لاءِ چوڻ ڪان به ڪين هٻڪيا. مونکي آفيس مان موڪل وٺي مهمانن سان گڏ شهر جي پرڪرما ڏيڻي پيئي. رڪشا وغيره جو ڀاڙو ڏيڻ لاءِ مهمان مهاشيه پنهنجو ٻٽوئون ڪونه کوليو. مون اِهو سڀ ڪجهه ڀاڻتي هموار ڪيو.

وڃڻ واري ڏينهن مهمان مهاشيه پنهنجي آخرين اِچا ظاهر ڪندي چيو، ”ٻڌو اٿم ته اوهانجي شهر جا بيهه ۽ ڀاٻوڙا ڏاڍا مشهور آهن.“ مون ڪنڌ ڌوڻي ها ڪئي ته جهٽ منهن کوليندي چيائين، ”مونکي پاڙي اوڙي وارن به چئي ڇڏيو آهي ته اَسان لاءِ پڻ وٺي اَچج.“ مون اِنڪار ڪونه ڪيو. مهمانن کي مارڪيٽ ۾ وٺي هليس. پورا پنج ڪلو گرام بيهه ورتائين ۽ ٻه ڌزن ڀاٻوڙا. مان پنهنجي حالت تي افسوس ڪائڻ لڳس.

خير، مهمان سک سان روانا ٿيا. ٻئي ڏينهن دفتر ۾ جڏهن پهتس ته اُهو پگهار جو ڏينهن هو. پگهار ملي ڏسان ڪٽي ته صاحب اُنهن ستن ڏينهن جي پگهار ڪاٽي ڏني هئي. منهنجون ٻه به ويئون ته ڇهه به ويئون. شريمتي مون تي ڏمرجڻ لڳي. مان اَهڙو ڪچان جهڙي پٽ.

مان پرماتما کي پرارٿنا ڪرڻ لڳس ته اي پريو! اَسان وٽ مهمان اَچن. اُن لاءِ مونکي ڪا به شڪايت ڪانهي، مگر اسان جي عزيزن کي مهمان ٻڻجڻ سيکار ته تنهنجو شڪرگذار رهندس.

نوان لفظ

ڪُمهلو - بي وقتو	وارد ٿيڻ - پهچڻ	اون - فڪر
نصيب - ڀاڳ	آدرستڪار - مرحبا، آجيان	اُڪير - سڪ
دفتر - آفيس	لذيذ - سوادي	اُمالڪ - يڪدم
ڏمرجڻ - ڪاوڙجڻ	هموار ڪرڻ - جوابداري ڪٽڻ	خفي ٿيڻ - پريشان ٿيڻ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) مهمان کي ڪنهنجو روپ ڪري ليکيو ويندو آهي؟

٢) مهمان جي گهرواريءَ ڪاڏي جي آڇ جو ڪهڙو جواب ڏنو؟

٣) مهمان جون ڪهڙيون فرمائشون هيون؟

۴) مهمان وڃڻ وقت ڪهڙي آخرين اِڇا ظاهر ڪئي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا ٿوري ۾ جواب لکو.

١) آيل مهمانن جي ڪري ليکڪ کي ڪهڙيون تڪليفون درپيش آيون؟

٢) مهمانن کي روانو ڪرڻ کان پوءِ ليکڪ پرماتما کي ڪهڙي پرارٿنا ڪئي؟

سوال.٣. (الف) هيٺين جا ضد لکو.

اندر، سک، ڏينهن، مشڪل، سوادي

(ب) هيٺين جون صفتون ٺاهيو.

گهر، رات، شهر، قسمت، آخر

(ٿ) هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

خفي ٿيڻ، اَفسوس ڪرڻ، هموار ڪرڻ، اِڇا ظاهر ڪرڻ

(د) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

دل، اَفسوس، چاڪاڻ، سوادي، ايندا آهن، کي

(ڪ) ”مهمان ڀڳوان جو روپ آهي“ ان وشيه تي پنهنجا ويچار لکو.

پورڪ اَڀياس

(١) ٽڪر تي آڌار رکندڙ عملي ڪم.

صبح جو منهنجي زال چانهه تيار ڪئي .... پاڻ تي هموار ڪيو.

(الف) هيٺيون خاڪو پورو ڪريو.

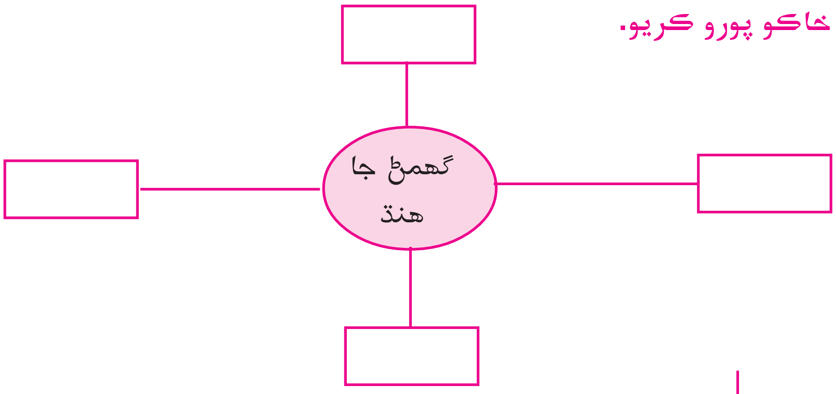

(ب) جوڙا ملايو.

(1)	سوادي	(i)	ڪافي
(2)	گهاٽو کير	(ii)	پرڪرما
(3)	رڪشا	(iii)	طعام
(4)	شهر	(iv)	ياڙو

(ب) ”دل جو سور دل ۾ پي بازار ۾ ويس“ ڏنل جملي ۾ دل ٻہ دفعا ڪم آيل آهي. اَهڙيءَ طرح
تڪرار مان بيا جملا ڳولهيو جن ۾ ڪوبہ لفظ ٻہ دفعا ڪم آيل هجي.
(س) هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن؟
١) ”اسين تہ صبوح جو گهاٽي ڪير واري ڪافي پيئندا آهيون.“
٢) ”ياڳن پري! مهمان تہ ڪنهن ياڳن واري وٽ ايندا آهن.“
(٢)   ’سُهڻا توهہ پٽن تي گهڻا“ اِن چوڻي / اُپٽار تي روشني وجهو.
(٣)   گهر ۾ آيل مهمان ۽ ٻن ياٽين جي وچ ۾ گفتگو لکو.
(۴)   توهانجي گهر ۾ آيل مهمان بابت آزمودو آيل ڪو واقعو لکي اَچي ڪلاس ۾ ٻڌايو.
(۵)   ماستر ڪلاس ۾ هڪ سٺي مهمان جي گُڻن بابت گفتگو ڪرائي، شاگردن کي ’سُٺي مهمان جا گُڻ‘ گهران
لکي اَچڻ لاءِ چوندو.

پاڙ ڪريان - پاڙ سکان

٢) وچ واري چوکنڊي ۾ مناسب اَکر وجهو جئن اُيي ۽ آڏي نمونى معنيٰ وارا لفظ ٺهن.

مثال :

	و	
م	ر	ڌ
	ٿو	

١)

	چ	
ش		ل
	ر	

٢)

	م	
ڻ		م
	ر	

٣)

	ط	
م		ظ
	ب	

۴)

	عا	
ر		ق
	ت	

۵)

	ح	
م		ر
	د	

٦)

	ڊ	
س		ڪ
	ڙ	

NHJZEE

6 چترڪار ۽ چترڪلا

شري مينگھراج تلريجا (جنم : ١٩٢٤) هڪ آدرش اڌياپڪ ۽ مايہ ناز چترڪار هو. سندس ڪجھ مضمون الڳ الڳ مخزنن ۾ ڇپيا آهن.

هن سبق ۾ ليکڪ ٻڌائي ٿو تہ چترڪلا هڪ اَهڙو فن آهي جنهن وسيلي چترڪار پنهنجي چترن دوارا من جي اُمنگن جو اِظهار گونگي ڀاشا ۾ ڪري ٿو.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجھو.

چتر ڪڍڻ جي ڪلا ايتري جھوني آهي، جيترو انسان ذات جو جنم. هيءَ هڪ گونگي ڀاشا آهي، جا هر ديش جا رهواسي سؤلائيءَ سان سمجھن ٿا. چترڪار پنهنجي اُمنگن جو اظهار چتر ذريعي ڪري ٿو. هو قادر جي قدرت کي ريکا، روپ ۽ رنگن وسيلي ظاهر ڪري ٿو.

جئن ڪوي يا ليکڪ پنهنجي ڀاشا جي واهڻ تي سوار ٿي سماج جا قسمين قسمين درشيہ پيش ڪري ٿو، نرتيہ ڪار پنهنجي ساريرڪ هلچل سان پيرن ۽ هٿن وسيلي ڀاونائن جو اظهار ڪري ٿو، سنگتراش هڪ پٿر مان مورتي جوڙي پنهنجي ڪلا سان ان ۾ جان پيري ٿو ۽ راڳيندڙ پنهنجي مڌر ڪنٺ سان لئہ ۽ تال تي من کي موه وٺائي ٿو، تيئن چترڪار پڻ قدرت جي ڪلاميہ درشين کان متاثر ٿي پنهنجي گوناگون رنگن سان قدرت کي ساڪار روپ ڏيئي سرجڻهار جي سونهن، عام اڳيان آڻي ٿو.

ڪا قوم ڪيتري ترقي ڪيل آهي، سندس سڀيتا جو ڪيترو وڪاس ٿيل آهي، انجي ڄاڻ چترڪلا مان پوي ٿي. چترڪار جو هڪ ئي چتر ڪيئي داستان پڌرا ڪري ٿو. جنهن لاءِ شايد ليکڪ کي ڪيترا پنا ڪارا ڪرڻا پون! چترڪار کي ايشور اهڙي اک عطا ڪئي آهي جو هوُ رواجي نظاري کي به رنگن سان سينگاري عام کي متاثر ڪري ٿو. جنهن ذريعي سوکيم ۽ باريڪ ڀاوَنائن جو اِظهار بخوبي ڪري سگهي ٿو.

اَجنتا، ايلورا، کجوراهو وغيره جون غفائون ۽ اَسان جا پراچين مندر اُن جي ساک ڀرين ٿا. چترڪلا سڀيتا جو آئينو آهي.

ٻار کي سيکارڻ لاءِ چترڪلا هڪ قدرتي قدم آهي. سندس دماغي واڌاري لاءِ هيءُ سکيا جو هڪ سوَلو ۽ سريشٽ وسيلو آهي. ٻوليءَ ذريعي ڪجهه به سمجهائڻ ۾ ٻار اَسمرٿ آهي ڇو ته سندس اِڇا شڪتي ايترو واڌارو ڪيل ناهي ۽ نڪي وٽس ايترا لفظ ئي آهن؛ چتر وسيلي هو پنهنجا ڀاوَ ۽ آزمودا چڱيءَ طرح سان ظاهر ڪري سگهي ٿو. چتر دواران ڪجهه به سمجهائڻ يا سيکارڻ اِئين به ڀاشا کان بهتر آهي، ڇو ته چتر اُتساهه ڏياريندڙ ۽ اَثرائتا ٿئي ٿو. جئن ڪهاڻي ٻڌائڻ کان بهتر آهي ته اُها پردي تي فلم دواران ڏيکارجي، تيئن ٻڌڻ کان سچ پچ ڏسڻ جو اَثر به ڪافي اَثردار ٿئي ٿو. چترڪلا ٻار جي شخصيت ناهي ٿي؛ صفائي ۽ سونهن لاءِ منجهس پيار ٿي پيدا ڪري. ٻار جو چتر ڏسي سندس من جو ڪتاب سوَلائيءَ سان پڙهي سگهجي ٿو.

اِهو ڪهڙو شخص هوندو جنهن کي قدرت جا نظارا ڏسي جيءَ ۾ جنبش نه ايندي هوندي؟ هرهڪ اِنسان سونهن جو شوقين آهي ۽ اَهڙي درشٽي قدرت سڀ ڪنهنکي نڌيڪڻ کان ڏني آهي.

چترڪلا به هڪ تپسيا آهي، ايڪاگرتا جو سوَلو ۽ سرل ساڌن آهي. چترڪار جڏهن به ڪنهن رچنا جو نرماڻ ڪرڻ ۾ مشغول هوندو آهي تڏهن هوُ هڪ تپسوي مثل سنسار کي هڪدم ڀلجي ويندو آهي، پنهنجو پاڻ ۾ گُم ٿي ويندو آهي! ساڌنا، سماڌي ۽ تپسيا جو مول متو به ته اِهوئي آهي نه؟ جنهن ڪاريه ۾ مشغوُل آهيو، اُن ۾ پاڻ کي وڃائي ڇڏيو ۽ سهڻي نموني اُن کي پورو ڪريو.

نوان لفظ ۽ اصطلاح

اظهار ڪرڻ	ظاهر ڪرڻ	قادر	ايشور	واهڻ	سواري
متاثر ٿيڻ	اثر پوڻ	داستان	لنبي ڪهاڻي	پنا ڪارا ڪرڻ	گهڻو لکڻ
عطا ڪرڻ	ڏيڻ	بخوبي	چڱيءَ طرح	ساک ڀرڻ	شاهدي ڏيڻ
جنبش	جوش	مثل	وانگر	متو	اصول

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جو جواب هڪ ٻن سٽن ۾ لکو.

١) چترڪار پنهنجي اُمنگن جو اظهار ڪهڙي نموني ڪري ٿو؟
٢) نرتيه ڪار پنهنجي ڀاونائن جو اظهار ڪيئن ڪري ٿو؟
٣) ٻار جي لاءِ چترڪلا ڇو ضروري آهي؟
٤) ايڪاگرتا جو سؤلو ۽ سرل ساڌن ڪهڙو آهي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا ٿوري ۾ جواب ڏيو.

١) چترڪلا سپيتا جو آئينو ڪيئن آهي؟
٢) چترڪلا تپسيا آهي، سمجهايو.

سوال.٣. (الف) هيٺ ڏنل لفظن جا ضد لکو.

انسان، سؤلو، خوش، نيڪي، ننڍو

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جون صفتون ٺاهيو.

اثر، شوق، قدرت، سونهن، صفائي، شخص

(ٿ) وياڪرڻ موجب ڀالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

سهڻو، ته، آئينو، آهي، سندس، ڇاڪاڻ

(د) هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملي ۾ ڪم آڻيو.

(١) اظهار ڪرڻ (٢) متاثر ٿيڻ (٣) ساڪ پرڻ (٤) عطا ڪرڻ

پورڪ اَڀياس

١. ٽڪر تي آڌارت عملي ڪم

ڪا قوم ڪيتري ترقي ڪيل .... ڪتاب سولائيءَ سان پڙهي سگهجي ٿو.

١) برئڪيٽ ۾ ڏنل لفظ ڪم آڻي، فقري ۾ ليڪ ڏنل لفظ بدلايو.

(ذريعو، پاشا، ڏاڪو، ڪمزور)

ٻار ڪي سيکارڻ لاءِ چترڪلا هڪ قدرتي قدم آهي. هي سکيا جو هڪ سولو ۽ سريشٺ وسيلو آهي. ٻوليءَ ذريعي ڪجهه به سمجهائڻ ۾ ٻار اَسمرٿ آهي.

٢) هڪ سٽ ۾ جواب لکو.

(الف) قوم جي ترقيءَ جي ڇا مان ڄاڻ ملي ٿي؟
(ب) ٻڌڻ ڪان وڌيڪ اثردار ڇا آهي؟

۳) هيٺيان چوکنڊا پورا ڪريو.

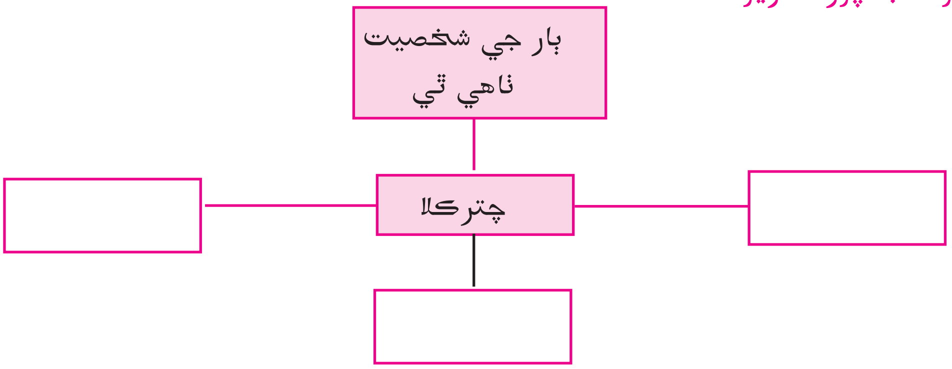

۴) تڪر مان ڳهٽ ۾ ڳهٽ ٻہ لفظ ڳولهيو.

پراچين	صفتون	فعل	تعليم سان واسطو رکندڙ

۲. برسات ۾ قدرت جو نظارو يا ڪنهن بہ نظاري جو چتر ڪڍي اُن بابت لکو.

NHTVG2

ٻاڻ ڪريان - ٻاڻ سکان

(١) هيٺ ڏنل هرهڪ گروهہ ۾ ساڳيو اکر وجهي معنيٰ وارا لفظ تيار ڪريو.

ب		ڊ	م			
	و	ٽ	ڙ	ي		
ا	ڳ		ٽ	يِ		
ڇَ		ڇ	ٽ	و		
پَ	س	آ				
	و	ا	د	ا	ر	
	س	م				
م	س	خ		و		
و	ا		ٿ			

(٢) توهانجي ايراضيءَ ۾ وڻن جي غير قانوني ڪٽائيءَ لاءِ اِطلاع ڪندي لوڪل اَخبار جي ايڊيٽر کي خط لکو.

(٣) ٻن دوستن / ساهيڙين جي وچ ۾ ڪمپيوٽر جي اَهميت تي گفتگو لکو.

(٤) جيڪڏهن مونکي پر (wings) هجن ها تہ .... اِن وشيہ تي پنهنجا ويچار لکو.

ڀارت جون مشهور جڳهيون

ڏسو، ڄاڇيو ۽ ٻڌايو.

قطب منار (دهلي)

تاج محل (آگرا)

سوريہ مندر (ڪونارڪ)

بيبي ڪا مڪبرا (اورنگاباد)

سوني دربار (اَمرتسر)

کجورائو مندر (مڌيہ پرديش)

- ماستر شاگردن کي چتر ڌيان سان ڏسڻ لاءِ چئي. اُن جي باري ۾ وستار سان ڄاڻ حاصل ڪري ٻڌائڻ لاءِ چوي.
- سئر ڪرڻ يا گهمڻ جي اَهميت ٻڌايو.
- شاگردن کي ڪنهن بہ جڳهہ جي ڪيل سئر بابت ٻُڌائڻ لاءِ چئو.
- سئر تي وڃڻ کان اڳ ۾ ڪِن ڪِن شين جي ضرورت پوندي آهي اُنهن جي ياداشت ٺاهيو.

7 آرسي

هيءَ هڪ مذاقي ڪهاڻي آهي. اِن سبق ۾ آرسيءَ بابت ٻُڌايل آهي ۽ هِن ۾ هڪ اَڻ ڏٺل شيءِ جي ڪري ڪيئن غلطفهمي پيدا ٿيئي ٿي اُن جو ذڪر ڪيل آهي.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجهو.

بينگال جي شهر ۾ هڪ ڪابل ملڪ جو ڦيريءَ وارو چانورن جي ٻنيءَ مان وڃي رهيو هو. اوچتو ڪنهن پٿر لڳڻ ڪري هن ٿابو کاڌو ۽ هيٺ نئڙي جڏهن پٿر پري ٿي ڪيائين ته سندس ٿيلهي مان هڪ آرسي ڪري پيئي، جنهن جو پتو هنکي نه پيو. ٻئي ڏينهن جڏهين انهيءَ ٻنيءَ جو مالڪ ڪسان آيو ۽ لابارو وجهڻ شروع ڪيائين ته اُها آرسي لڌائين. ڀالو ڀولو ڪسان ڪڏهين به پنهنجي ڳوٺ کان ٻاهر ڪونه ويو هو. سو نئين چيز ڏسي حيرت ۾ پئجي ويو. هو عجب وچان آرسيءَ کي پنهنجن هٿن ۾ هيٺ مٿي ڪرڻ لڳو ۽ نيٺ ڪٽي اَکين اَڳيان جهليائين ته وات ڦاٽي ويس. آرسيءَ ۾ پنهنجو پاڇو ڏسي هاري ويچارو منجهي پيو. نيٺ سوچيائين، ”شايد منهنجي پتا جو منهن آهي.“ هاري اَجا ٻار هو ته سندس پيءُ گُذاري ويو هو. هينئر هو اُسري مرد ماڻهو ٿيو هو ۽ سندس روش پيءُ تي پئي ويا. ڪيس پيءُ جي تمام اَڻ لکي يادگيري هئي. سو هن آرسي وري ڪٽي اَکين اَڳيان جهلي ته پنهنجي پاڇي کي پيءُ سمجهي، ڏاڍيءَ شرڌا سان پرنام ڪري چميائين ۽ پيار

مان چيائين، ”واهه! پوڄيه پتاجي! توهين آسمان مان هيٺ لهي آيا آهيو ڇا؟ ڇو منهنجي ڇانورن جي کيت ۾ لڪي ويٺا آهيو؟ هلو ته توهانکي گهر وٺي هلان.“

کسان آرسي هٿ ۾ جهلي ٻنيءَ ۾ چوڌاري چڪر ڏيئي اُن سان ڳالهيون ڪرڻ لڳو. پاڇي کي چيائين، ”خبر اَٿوَ! توهانجي پرلوڪ پڌارڻ کانپوءِ مون هيءَ ڇانورن جي پوک ڪئي. مون ’لڪشمي‘ (ڇانورن جو قسم) ٻه پوکيا جيڪي هاڻي تيار ٿيا آهن ۽ جلدي مان اِهو فصل لڻندس ڏسو ته پڪل ڪڻا ڪيئن نه سڄ جي روشنيءَ ۾ چمڪي رهيا آهن! ۽ هوُ ٻنيءَ جي پريان (آڱر سان اِشارو ڪندي) اَسانجو گهر آهي. توهانجي جيئري فقط هڪڙو ڪمرو هوندو هو. هاڻ مون ٻه ٻيا ٻه ڪمرا ٺهرايا آهن. هلو ته اُهي مان توهانکي ڏيکاريان! ڏسو! توهانجي پٽ ڪيڏي نه ترقي ڪئي آهي!“ ڪم ڇڏي گهر آيو. اُتي آرسيءَ کي ٿانئيڪي هنڌ رکڻ لاءِ گهٽيئي ڪندون پاسا نوسڻ لڳو. ڪيس ڪا پيتي، ٽرنڪ يا ڪبٽ ته هو ڪونه. نيٺ هن پاڻيءَ جي خالي مٽڪي ۾ ڪٽي آرسي رکي. پوءِ هوُ واپس ٻنيءَ تي ڪم ڪرڻ ويو. پر سڄو وقت ڌيان اِنهيءَ آرسيءَ ۾ ڪتل هوس. ٻئي ٽئين ڏينهن ٻه ڪم تي ويو پر دل ڪم ۾ نٿي لڳس. هوُ وچ ۾ ٻنيءَ تان واپس گهر اَچي مٽ مان آرسي ڪڍي اُن سان حال اَحوال اورينڊو هو ۽ وري واپس مٽڪي ۾ رکي هليو ويندو هو. پر رکڻ کان اڳ آرسيءَ کي چوندو هو، ”بابا، مونکي توکي اَڪيلو ڇڏڻ تي دل ته نٿي وري پر ڇا ڪريان؟ پيٽ قوت قيد ڪري وڌو آهي.“

ڪيترا ڏينهن ڪسان جي اِها عجيب هلت هلندي رهي. هنجي زال جا هميشه رنڌڻي جي ڪرت ۾ ئي هوندي هئي، تنهنکي مڙس کي اوير سوير واپس ورندو ڏسي ڪٽڪو جاڳيو. هن اِهو ٻه جاچيو ته هاڻي سندس گهوٽ پنهنجو پاڻ ۾ رُڌل هوندو هو. نه سندس کو حال اَحوال وٺندو هو، نڪو وري چرچو گهبو ڪندو هو. اَلاجي کهڙي ساڻس ويڌن آهي. پتو اَوس لهڻ کپي. سو هڪڙي ڏينهن جيئن سندس قدمن جي آهٽ ٻڌائين ته چپ چاپ رنڌڻي مان ٻاهر نڪري اَچي ڪمري ۾ لڪي ٻيٺي. ڏٺائين ته سندس مڙس مٽڪي پرسان وڃي اُن مان ڪا چيز ٻاهر ڪڍي ۽ اُنهيءَ کي اَکين تي رکي وري وري چميائين ۽ پوءِ مشڪي واپس مٽ ۾ وڌائين.

جڏهين هاري واپس ٻنيءَ تي هليو ويو ته جوڻس وڃي مٽ جو ڍڪ لاٿو ۽ اندران آرسي ڪڍي ورتي. هن ٻه اَڳي ڪڏهين آرسي ڏٺي ڪانه هئي. سو اُنهيءَ ۾ جو پنهنجو پاڇو ڏٺائين ته عجب لڳي ويس. پوءِ سڙندي پڇندي چوڻ لڳي، ”ٻري ٻڌا! مان ٻه ڇوان مڙس ڳنڍيون ڳوڙها ٿيو پيو آهي. آهي ڪهڙي ماجرا! سو ٻي پرڻجي اَچي مٽڪي ۾ سوگهي ڪئي اٿس ۽ لڪي لڪي وينو ان سان عشق پچائي. تڏهن مونکي منهن نٿي ڏنائين. پلا سڄو وقت لنو لڳي پيئي اَٿس ٻيءَ سان، سو مان ڪٿي ٿي ياد پوانس. اَڄ اَچي ته گهر، ته چنچري لاهيانس.“ سو ٻهاري هٿ ۾ جهلي گهوٽ جي اَچڻ جو اِنتظار ڪرڻ لڳي. سڄي ڏينهن جي سخت پورهئي کانپوءِ هاري شام جو ٿڪو ماندو جئن گهر ۾ ٻينو ته جوڻس ٻهاريءَ سان اُهي سٽڪا وڄايائينس جو مڙس جي رڙ هيٺ رڙ مٿي. پر هيءَ ٻه ڄوَر تي چوڻ لڳيس ته، ”دشت! اَهڙو ڪڪرم ڪرين ڇو؟ مونکي اَنڌ ۾ رکي ٻي وٺي وينو آهين؟ اِئين چئي آرسي ڪٽي ڏانهنس اُڇلايائين.

تڏهين هاريءَ مٽي تي هٿ هڻي چيو، ”سياڳي، هيءُ ته منهنجو اَبو آهي. منهنجو پيارو اِبو!“ پوءِ گوڏن پر ويهي ڏاڍيءَ عزت سان ٻنهي هٿن ۾ آرسيءَ کي جهليائين. جوڻس کي تپرس وٺي ويو ته ڪٿي ڪل

تہ نہ ٽرڪي ويئي اَٿس. سو رڙ ڪري ڪيس چيائين، ”چا مان اَنڌي آهيان!“ ۽ هٿن مان آرسي ڦري چيائينس، ”ڏسان تہ سهين تنهنجو بابل! تون هن عورت ڪي پنهنجو پيءُ ٿو چوين؟“

”آهين تہ ڪا چري“ مڙسس خفي ٿيندي چيو.

”ڪير آهي چريو؟ اَچي پنهنجين اکين سان ڏس. ڇا تنهنجو پيءُ ٻچيءَ ۾ هار ٽنگيندو هو؟ وڏا وار رکائيندو هو؟“

سندن واڪو واڪاڻ تي هڪ پاڙيسرڻ ڊڪندي آئي! ساهيڙيءَ کان پڇيائين، ”اَدي ڇا تي جهيڙو ڪيو اَٿوَ؟ هيءُ پهريون دفعو آهي جو توهانجي گهر ۾ ٻائيتال متو آهي.“

هاريءَ جي زال آرسي ڪڍي پاڙيسرڻ کي ڏيکاريندي چيو، ”ڏس هن جا اَفعال منهنجي جيئري ٻيءَ سان لائون لهي اَچي ڪيس متڪيءَ ۾ وهاريو اَٿس. مٿان وري مرڪي ٿو چوي تہ اِهو سندس بابو آهي.“

پاڙيسرڻ ڪسان جي زال جي پنيان سندس ڪلهي وٽان جو آرسيءَ ۾ نهاريو تہ ڪيس ٻہ شڪليون نظر آيون. ”اَڙي اَبا، هت هڪ نہ پر ٻہ زالون آهن. پر هڪ تہ اُن منجهان تون آهين.“

”۽ هوءَ ٻي زال ڪير آهي؟“ پاڙيسرڻ پڇيو.

”هاڻي هاري اُتي آيو ۽ چيائين، ”ڇا پيئيون بڪو.“ اتيئي سندس چهري جو رنگ بدلجڻ لڳو. هوُ عجب ۾ وات ڦاڙي آرسيءَ ۾ نهاري چوڻ لڳو، ”هن ۾ تہ ٽي شڪليون آهن. جوش ۾ ٽيئي هڪٻئي ڏانهن نهارڻ لڳا ۽ وري آرسيءَ ۾ ڏسڻ لڳا. پوءِ تہ ڏاڍي اُتساهہ ۾ ٽيئي هنن وٽي پاڙيوارن کي سڏ ڪيا تہ اَچي هڪ حيرت انگيز چيز ڏسن.

پاڙيسري اَچي گڏ ٿيا ۽ آرسي هڪ هٿ کان ٻئي هٿ ڏانهن هلندي هلي. گهڻي بحث مباحثي بعد مس مس وڃي هنن سمجهيو تہ آرسي ڇا ٿيندي آهي.

تنهن بعد آرسيءَ جي ڄاڻ انهي ڳوٺ مان پکڙجي پريان ٻين ڳوٺن ۾ وڃي پهتي ۽ هتان هتان ماڻهو آرسي ڏسڻ آيا ۽ آرسيءَ جو راز سمجهڻ لڳا.

نوان لفظ

ٿابو کائڻ - ڌکو کائڻ
حيرت ۾ پوڻ - عجب ۾ پوڻ
خفي ٿيڻ - پريشان ٿيڻ
ڪل ٽرڪڻ - چريو ٿيڻ
لائون لهڻ - شادي ڪرڻ
حيرت اَنگيز - عجيب

نئڙي - جُهڪي
اُسري - وڌي
لنو لڳڻ - دل لڳڻ
اَوس - ضرور
ڪرت - ڪم

لابارو وڃهڻ - فصل لڻڻ/ڪٽڻ
ويڌن - تڪليف
تپرس - عجب
ٻائيتال مچڻ - تمام گهڻو گوڙ ڪرڻ
نوسڻ - جاچڻ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) ڦيريءَ واري جي ٿيلهي مان ڇا ڪري پيو؟
٢) ڪسان منجهي ڇو پيو؟
٣) ڇانورن جي ڪهڙي قسم جو ذڪر ڪيل آهي؟
٤) ڪسان آرسيءَ ۾ ڏٺل پاڇي کي ڇا سمجهيو؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) ڪسان آرسي مٽڪي ۾ ڇو رکي؟
٢) ڪسان جي زال کي آرسي ڏسي ڪهڙي غلطفهمي ٿي؟
٣) ڳوٺ وارن آرسيءَ جو راز ڪيئن سمجهيو؟

سوال.٣. هيٺيان جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

١) ”توهين آسمان مان هيٺ لهي آيا آهيو ڇا؟“
٢) ”تڏهن مونکي منهن نٿي ڏنائين.“
٣) ”هيءُ منهنجو اَبو آهي.“
٤) ”ڏسان ته سهين تنهنجو بابل!“
٥) ”هيءُ پهريون دفعو آهي جو توهانجي گهر ۾ ٻائيتال متو آهي.“

سوال.٤. هيٺين لفظن جا ضد لکو.

ٿاڻ، خالي، سخت، وڏا، پنيان

سوال.٥. هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

لابارو وجهڻ، حيرت ۾ پوڻ، ڪل ترڪڻ، خفي ٿيڻ، ٻائيتال مچڻ

سوال.٦. وياڪرڻ موجب ٻالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

جنهن، عجب، کي، ڪيس، سخت، پوءِ

پورڪ اڀياس

١. تڪر تي آڌار رکندڙ عملي ڪم.

ڪسان آرسي هٿن ۾ جهلي .... پيٽ قوت قيد ڪري وڏو آهي.

١) هيٺ ڏنل اُبتڙ لفظن جا جوڙا ملايو.

(1)	لوڪ	(i)	پريل
(2)	خالي	(ii)	پوءِ
(3)	هاڻي / اَڳ	(iii)	پرلوڪ
(4)	جيئرو	(iv)	مئل

٢) هيٺ ڏنل سٽون سمجهايو.

(الف) پيٽ قوت قيد ڪري وڌو آهي.

(ب) پڪل ڪٽا ڪيئن نہ سج جي روشنيءَ ۾ چمڪي رهيا آهن.

٣) ڏنل ٽڪر مان هيٺ سٽن جي معنيٰ ۾ بدلائيندڙ جملا ڳولهي لکو.

(الف) سچو وقت هوُ آرسي بابت سوچي رهيو هو.

(ب) هاٿي مان واڌارو ڪيو آهي.

٤) برئڪيٽ ۾ ڏنل هدايت موجب جملا لکو.

(الف) توهان جي پُٽ ڪيڏي نہ ترقي ڪئي آهي.
(”تمام گهٽي“ لفظ ڪم آڻي جملو وري لکو)

(ب) هوُ ڪم ڇڏي گهر آيو.
(جملي مان فعل ڳولهيو ۽ اُهو فعل ڪم آڻي ٻيو جملو لکو)

(ڪ) ٻنيءَ جي پريان اَسانجو گهر آهي.
(جملي مان حرف جر ڳولهي، اُهو ڪم آڻي ٻيو جملو لکو)

(د) نيٺ هُن پاٽيءَ جي خالي متڪي ۾ ڪٽي آرسي رکي.
(جملي مان اِسم ڳولهيو)

٥) ٽڪر مان ڳولهيو.

١. چانورن جو قسم	:	
٢. شرير جو عضوو	:	
٣. هڪ تارو	:	
٤. متڪي لاءِ ٻيو لفظ	:	
٥. ”سرڳواسي ٿيڻ“ جو ٻيو اصطلاح	:	
٦. سامان رکڻ جي جڳهہ	:	

٢. ماستر شاگردن کي، ڪسان، زال، پاڙيسرين جو ڪردار ڏيئي هيءُ سبق ناٽڪ روپ ۾ ڪلاس ۾ پيش ڪرڻ لاءِ چوندو.

٣. آزمودو آيل يا ٻُڌل ڪو مزيدار قصو لکو.

٤. توهان جي پاڙي ۾ شاديءَ جو هال آهي جتي گهڻو ڪري دير رات تائين ميوزڪ، گانا هلڻ ڪري توهان کي پريشاني ٿيندي آهي، اُن جي لاءِ وقت جي پابندي هئڻ گهرجي اِن طرف ڌيان ڇڪائيندي نگر سيوڪ کي خط لکو.

٥. توهانکي ٻئي ڪنهن شهر ۾ بس ذريعي وڃڻو آهي. اُن جي چاڄ حاصل ڪرڻ لاءِ ٽورس ٽرئويل دلال ۽ گراهڪ (توهان) جي وچ ۾ گفتگو لکو.

٦. پاٽي اَسانجو جيون آهي وانگر ’پاٽي‘ لاءِ پنج نعرا لکو.

پاڙ ڪريان - پاڙ سڪان

(١) هيٺ ڏنل برئڪيٽ مان مناسب چونڊي چوڪنڊا ڀريو.

(ولر، ڏڻ، جوڙ، ڀري، عملو، ڌڻ، ميڙ، ڳڇو (ڇُڳو))

گانين جو ڌڻ | پکين جو .... | ماڻھن جو .... | ڪاٺين جو ......

گلن جو .... | عملدارن جو .... | پٿرن جو ....

(٢) هينئن جا ضد لکو.

١) خوبصورت

٢) هيٺ

٣) ڏُک

۴) قانوني

(٣) هلڪي هلڪي برسات - مان، دوست، بس، گهر، دير ٿيڻ اِنهن ذريعي قصو / گهٽنا بيان ڪريو.

(۴) توهانجي هيڊ ماستر کي آڏار ڪارڊ ٺهرائڻ لاءِ بورنافائيڊ سرٽيفڪيٽ ڏيڻ لاءِ درخواست لکو.

NI3RHP

ڳُهرجون

ماٺ ۾ پڙهو، سمجهو ۽ عمل ۾ آڻيو.

ڳُهرجون جن جون گهٽ سي پهاڙ چڙهندا جهٽ.

پهاڙ تي چڙهڻ ڏکيو ٿيندو آهي ۽ وري جيترو سامان وڌيڪ، اوترو پهاڙ تي چڙهڻ اَڃان وڌيڪ مشڪل ٿيندو آهي. جيڪڏهن ضرورت جيترو جيترو سامان پاڻ سان کڻبو ته پڪ پهاڙ جي چوٽيءَ تي سؤلائيءَ سان پهچي سگهبو. زندگيءَ جون گهرجون به اِن سامان وانگر آهن. ضرورت کان وڌيڪ اَسان کي منزل مقصد ڏانهن وڌڻ ۾ روڪاوٽ ڪڙي ڪن ٿيون.

چوٽي آهي،

''گهرجون گهيرائو ڪن، سمجهه ڏئي نه ساٿ.''

اَسانکي پنهنجي گهرجن جو دائرو محدود رکڻ گهرجي. جيڪڏهن هڪ دفعو اُهو دائرو وڌي ويجي ٿو ته پوءِ اُنکي گهٽائڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. ڪنهن کوهه ل ڳهرڻ سؤلو آهي، مگر ٻاهر نڪرڻ ڏکيو آهي. دکه ۽ سکه جو هڪ ٻئي سان گهرو ناتو آهي. جنم کان مرڻ تائين دکه ۽ سکه هڪ ٻئي سان ڳنڍيل رهن ٿا تنهن ڪري اَسان کي سوچي سمجهي قدم وڌائڻ گهرجي. دولت ڪڏهن پريءَ ۾ ته ڪڏهن پاڪر ۾. جيڪڏهن اَسانجي ڪمائي ضرورتن کان گهٽجي ويندي ته اَسانکي بُرين عادتن جو شڪار بڻجڻو پوندو. پر جيڪڏهن اَسان اِهو اُصوُل اَپنايون ته ''اَجايو نه وڃايون'' يا ضرورت موجب گهرج پوري ڪريون.

ته پوءِ اَسين پنهنجي زندگي خوشيءَ سان بسر ڪري سگهون ٿا.

پر جيڪڏهن اَسين پنهنجي گهرجن تي ظابطو نٿا رکون ۽ جيڪڏهن دولت منهن موڙي ٿي ته اُن وقت اَسانجي لاءِ گهرجون گهٽائڻ مشڪل ٿي پوندو ۽ اَسين نراش ٿي وينداسين ۽ گهرجن کي پورو ڪرڻ لاءِ اَسانکي ناجائز ڪم ڪرڻا ٿا پون ۽ شرمندو پڻ ٿيڻو ٿو پوي. اِن لاءِ اَسانکي گهرجي ته زندگيءَ ۾ سادگي آڻيون. اَنگريزيءَ ۾ پڻ چوڻي آهي :

Simple Living High Thinking

شاعر پارتي گهرجن جو هينئن ريت بيان ڪيو آهي.

گهرجن جي ڏهاڙي ٿي لڳي پيڙ نئين

۽ دل ۾ اُٿي درد نئون، پيڙ نئين.

جيترو ٿي سگهي گهرجن کي گهٽائڻ گهرجي. بي حالت ۾ گهرجون اَسانکي پنهنجي چنبي ۾ جڪڙي ڇڏينديون.

جنهن اِنسان جون گهرجون محدود آهن. اُهو ڪنهن جي به اَڳيان جهڪي نٿو.

- متيون تڪر پڙهڻ لاءِ چئو. اِن بابت گفتگو ڪرايو. گهرجون محدود رکڻ جي اَهميت سمجهايو.

8 پيار جي جيت

شري تيرت سپاٽيءَ جو جنم ٢٦ فيبروري سن ١٩٠٦ع ۾ سنڌ جي اتهاسڪ شهر لاڙڪاڻي ۾ ٿيو. هي صاحب سٺو نثر نويس ۽ سڦل پترڪار بہ هو. هي سوتنترتا سنگرامي ۽ سچو گانڌيوادي هو. سندس سکياداڪ جيون اپيوگي مضمونن جا ڪيترائي مجموعا شايع ٿيا. هي صاحب ”هندستان سنڌي روزاني ۽ هندواسي“ هفتيوار مغزن جو سمپادڪ ٿي رهيو. هن سبق ۾ ليکڪ ٻڌايو آهي تہ دشمن تي ديا ڪري پيار ڏجي تہ هو پاڻيهي پنهنجو ٿي ويندو.

ٻڌو، پڙهو ۽ سمجهو.

هڪ ڀيري گوتم ٻڌ جي ششن جو ڪنهن ڳالهہ تان پاڻ ۾ اَچي متڀيد ٿيو. ڳالهہ جو نبيرو ڪرڻ لاءِ گوتم ٻڌ ششن کي سڏ ڪري ڪين هينين ڪٿا ٻڌائي.

هڪ دفعي ڪاشيءَ جو راجا برهمدت ڪوسل جي راڄ تي چڙهائي ڪري ويو. اُتي جو راجا پاڻ کي اَهڙي جبري دشمن اَڳيان پاڻ کي اَسمرٿ سمجهي، منهن لڪائي ڪيڏانهن نڪري ويو. پر برهم-دت پنهنجا ماڻهو پنيانئس چاڙهي موڪليا، جي ڪيس جهلي راجا برهم-دت اَڳيان وٺي آيا هن فيصلو ڏنو تہ ڪيس ڦاسيءَ تي چاڙهيو وڃي.

مقرر ڏينهن مقرر وقت تي ڪوسل جي راجا کي ڦاسيءَ تي چاڙهڻ لاءِ وٺي آيا. اُن ويل راجا پنهنجي پٽ کي پرڀوڏ ڏنو تہ ٻچا، ”وير سان وير ڪاٽا نہ ٿيندو آهي. اِئين ڪرڻ سان مورڳو ئي اِهو وڌندو آهي، پر وير تياڳڻ سان ئي وير ختم ٿيندو آهي.“ خير پيءُ جي ڦاسي چڙهڻ ڪري پٽ جو رت ٽهڪڻ لڳو ۽ هوُ اُن جو بدلو وٺڻ جا گهات گهڙڻ لڳو. اِنهيءَ نيت سان هو ويس مٽائي، ڪاشيءَ جي راجا وٽ اچي نوڪريءَ ۾ گهڙيو ۽ راجا جو رٿوان بڻيو.

”هڪ ڏينهن راجا پنهنجي اَميرن سان گڏ شڪار تي نڪتو. اِتفاق اَهڙو اَچي بڻيو جو شڪار ڪندي راجا اَميرن جي اَٿالي کان اَلڳ ٿي ويو. راجا کي هيئَن اَڪيلو ڏسي، رٿوان (راجڪمار) کي پيءُ جي وير پاڙڻ جو ويچار دل تي تري آيو. هن مياڻ مان تلوار ڪڍڻ لاءِ هٿ وڌايو تہ ڪيس يڪدم پيءُ جا پويان اَکر ياد آيا. وير سان وير شانت نٿو ٿئي، ۽ سندس هٿ هڪدم رڪجي ويو. نيڪ اُن وقت راجا رٿوان کي چيو، ”اَلائجي ڇو ڪجهہ ڏينهن ننڊ ۾ پيو ڏسان تہ ڪوسل جي راجا جو پٽ منهنجي ڇاتيءَ تي چڙهيو وينو آهي ۽ هٿ ۾ تلوار اَٿس. تنهن سان مونکي ختم ڪرڻ ٿو چاهي. اِنهيءَ تي رٿوان راجا کي دلداري ڏيندي چيو، راجن اَوهين اِنهيءَ جو ڪو اُلڪو ئي نہ ڪريو. اِهو راجڪمار مان ئي آهيان. منهنجو پيءُ مرڻ مهل مونکي جيڪا هدايت ڪري ويو آهي اِهو پالڻ جو مون پڪو نشچيہ ڪيو آهي، تہ وير تياڳڻ سان ئي وير شانت ٿئي ٿو؛ آءٌ ڪداچت اَوهان جو وار ونگو نہ ڪندس. راجا برهم-دت راجڪمار جي تياڳ درشٽي ۽ اُدارتا ڏسي گهڻو پرسن ٿيو ۽ واپس موٽڻ تي ڪيس نہ رڳو پيءُ جو راڄ ڀاڱہ موٽائي ڏنائين، پر ڪيس پنهنجي ڪنيا سان شادي پڻ ڪرايائين.

”هن سنسار ۾ ڌڪار ڪڏهن بہ ڌڪار سان ختم ڪين ٿي ٿئي. ڌڪار، پريم سان ئي ناس ٿئي ٿي. منش غصي تي قرب سان ئي غالب پئجي سگهندو ۽ بُرائيءَ تي چڱائيءَ سان، ڪير دشمني رکي ۽ موت ۾ اُن سان دشمني رکجي تہ اَڳلي کي وڌيڪ غصو چڙهندو. هوُ وير وٺڻ لاءِ وڌيڪ رٿون رٿيندو ۽ گهات گهڙيندو. اِئين دشمني ٻنهي طرف وڌندي ۽ ٻنهي کي پيو جوکم رسندو. جيڪڏهن دشمني يا ويرُ وروڌ رکندڙ سان پريم پريو ورتاءُ ڪبو، ساڻس قرب سان هلبو تہ اوس اُهو پريم سندس هردي اَندر گهڙي ويندو ۽ دشمنيءَ جو نالو نشان بہ اَندر ۾ ڪين رهندو. جيئن ڪاشيءَ جي راجا جي دل ۾ ڪوسل جي راجڪمار لاءِ پريم اُٿپن ٿيو ۽ ڪيس راڄ واپس ڏنائين. نيڪيءَ جي موٽ ۾ نيڪي ئي ملندي.

نوان لفظ

شش - پوئلڳ، چيلو
اُلڪو - فڪر، اونو
ويل - وقت
ڌڪار - نفرت

تياڳڻ - ڇڏڻ، قربان ڪرڻ
رٿوان - رٿ کي هلائيندڙ
ڪداچت - ڪڏهن بہ نہ

جبر - مضبوط، طاقتور
اسمرٿ - ڪمزور
وير - دشمني

اصطلاح

(١) دلداري ڏيڻ - آٿت ڏيڻ
(٣) وار ونگو نہ ٿيڻ - ڪجهہ بہ نقصان نہ پهچڻ
(٥) نبيرو ڪرڻ - فيصلو ڪرڻ

(٢) جوکم رسڻ - نقصان پوڻ
(۴) پرڀوڏ ڏيڻ - نصيحت ڏيڻ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) راجا برهمدت ڪنهن تي چڙهائي ڪئي؟
٢) ڪوسل جي راجا لاءِ ڪهڙي سزا مقرر ڪئي ويئي؟
٣) ڪوسل جي راجا جي پٽ ڪاشيءَ جي راجا وٽ نوڪري ڇو اَچي ڪئي؟
۴) راجا رٿوان ڪي ڇا چيو؟

سوال.٢. هيٺين جا ٽوري ۾ جواب ڏيو.

١) ٻڌ ڀڳوان شش ڪي ڪنهن جي ڳالهه ٻڌائي ۽ ڇو؟
٢) راجڪمار ڪي وير ونڻ جو ڪهڙو وجهه مليو ۽ ڪڏهن؟

سوال.٣. (الف) هيٺين جا ساڳي معني وارن لفظن جا جوڙا ملايو.

(1) قرب	(1) وقت
(2) نيڪي	(2) اونو
(3) اُلڪو	(3) ساراهه
(4) ويل	(4) پيار

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جا ضد لکو.

راجا، دشمن، پريم، اندر، ختم

(ث) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

سان، نڪتو، تلوار، ۽، نيڪي، اُن

(د) هيٺين اِصطلاحن جي معني لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

(١) دلداري ڏيڻ (٢) وارونگو نه ڏيڻ (٣) جوکم رسڻ (۴) نبيرو ڪرڻ

(ف) هيٺين لفظن جون صفتون ڻاهيو.

هٺ، برائي، قرب، نيڪي، دُشمني

پورڪ اَڀياس

١. ٽڪر تي عملي ڪم

هن سنسار ۾ ڏکار .... موت ۾ نيڪي ئي ملندي.

(الف) ٽڪر مان جواب ڳولهيو.

پريم	←	ضد	←	
پريم	←	ساڳي معني وارو لفظ	←	
دشمني	←	ساڳي معني وارو لفظ	←	
برائي	←	ضد	←	

(ب) برئڪيٽ ۾ ڏنل هدايتن موجب جملا لکو.

١) نيڪيءَ جي موت ۾ نيڪي ئي ملندي.

(ليڪ ڏنل لفظ گرامر موجب سڃاڻي لکو.)

٢) ڪاشيءَ جي راجا جي دل ۾ ڪوسل جي راجڪمار لاءِ پريم اُٿڻ لڳو.

(ليڪ ڏنل لفظ ڪم آڻي نئون جملو ٺاهي لکو)

٣) منش غصي تي قُرب سان ئي غالب پئجي سگهندو.

(”جيڪڏهن“ لفظ سان شروع ڪري جملو وري لکو)

٤) ڏکارن پريم سان ئي ناس ٿئي ٿو.

(ليڪ ڏنل لفظ گرامر موجب سڃاڻي لکو)

(ب) جوڙا ملايو.

(1)	جوکم رسڻ	(i)	چائنجي وجڻ
(2)	گهاٽ گهرڻ	(ii)	نقصان پهچڻ
(3)	غالب پوڻ	(iii)	سازش سٽڻ

(پ) هيٺ ڏنل چوکنڊي ۾ ڪجهه لفظ ڏنل آهن اُنهن مان شفي (Positive) ۽ نفي (Negative) لفظ ڳولهي خاڪو ٺاهي لکو.

ڏکارن، وير، پريم، جوکم، قرب، نيڪي، ختم، ناس، بُرائي، چڱائي

شفي لفظ (Positive)	
نفي لفظ (Negative)	

٢. گوتم ٻڌ جي ڪا بي ڪهاڻي يا قصو پڙهو ۽ ڪلاس ۾ پنهنجي لفظن ۾ اَچي ٻڌايو.

٣. مان ۽ منهنجو دوست / ساهيڙي اِسڪول مان موٽي رهيا هئاسين ته .... قصو / گهٽنا پوري ڪريو.

٤. اُهو ڪر جو مينهن وسندي ڪم اَچي، اِها اُپٽار سمجهايو.

ڀڳت ڪنوَررامُ

پڙهو ۽ ٻڌايو.

سنت ڪَنوَررامُ سِنڌ جو مشهوُر ڀڳت هو. هُن جي پِتا جو نالو تاراچند ۽ ماتا جو نالو تيِرَٿ بائِي هو.

هِڪ دفعي ڪنوررامُ ڀَڳت ڪري رهيو هو تہ هِڪ شاهوُڪار ڏاڍيءَ شرڌا وِچان حَلوي جون ٻہ پيتيوُن، هِڪُ سؤ روُپيا روڪَ ۽ هِڪُ ريشِمي وَڳو سندس اَڳيان رکيو ۽ هَٿ ٻَڌي عرضُ ڪيائينس؛ ’سائين، هي وَڳو توهان جي گهر واريءَ لاءِ آهي.‘

ڀڳت صاحب اُهي شيوُن هِڪ پاسي رکيوُن ۽ ڀڳت وِجهندو رهيو. ڪُجهہ وقت بعدِ ٻُڌندڙن ۾ اُتي ئي حلوو وِرهائي ڇڏيائين. سندس پاڙي ۾ هڪ غريب مائي رهندي هُئي جنهن جي ڌيءُ جي شادي ٿيڻي هُئي تنهن ڪري ڪنوَرَ سؤ روُپيا اُن مائيءَ ڏانهن ڏِياري موڪليا. نيڪُ اُن مهل هڪ مستاني عوَرت اُتي آئي ۽ کيس چيائين؛ ڀڳت صاحب، سُڀاڻي عيد آهي. مُنهنجا ڪپڙا ڦاٽي وِيا آهن. مونکي هڪُ نئون وَڳو وَٺي ڏيو! ڀڳت صاحب اُهو ريشمي وَڳو اُن مستانيءَ کي ڏيئي ڇڏيو. هوءَ خوش ٿِي کيس دُعائوُن ڪندي هلي ويئي. اَهڙو هو نِرموهي ڀڳت ڪنوَررامُ!

- شاگرد ڏيان سان پڙهندا. ڀڳت ڪنوررام جا ٻيا قصا، آکاڻيون پڙهي اَچي ڪلاس ۾ ٻڌائيندا.

بئنڪ

ڏسو، ڄاڇيو ۽ ٻڌايو.

- ماستر شاگردن کي نزديڪي بئنڪ ۾ وٺي وڃي اُن جي الڳ الڳ ڪمن، ڪاٽن بابت ڄاڻ حاصل ڪرڻ لاءِ همٿائيندو.
- شاگرد بچت جي اهميت / ڦڙي ڦڙي تلاءُ اِن وشيه تي پنهنجا ويچار لکي ايندا.
- بئنڪ مئنيجر ۽ گراهڪ وچ ۾ گفتگو لکو.

نظم

1 غزل

ڊاڪٽر ديال ’آشا‘ (جنم : 1936ع) چاندي بائي ڪاليج، اُلهاسنگر مان پرنسيپال تي رٽاير ڪيو اَٿائين. هن جي زور قلم ڪان 60 کن ڪتاب سنڌي، هندي، انگريزيءَ ۾ تصنيف ٿيل آهن. جن مان ’سنڌي شعر جي تاريخ‘، ’ازل جي اُڃ‘ ۽ ’احساس جو عڪس‘ ادبي حلقي ۾ بيحد مقبوليت ماڻي چُڪا آهن. هن شاعريءَ جي هر صنف غزل، رباعي، وائي، دوهو، گيت تي طبع آزمائي ڪئي آهي.

پڙهو، ڳايو ۽ سمجهو.

ڏٺيءَ جي آ ڪيڏي اَسان تي عنايت،
بندو بي شڪر آ، ڪري ٿو شڪايت.
عِلمُ عَقُلُ دؤلت سندس سڀ اَمانت،
اَمانت ۾ ڪڏهين ڪجي ڪين خَيانت.
سوين سک سني صحت سائينءَ ڏني آ،
تڏهن پي نہ راضي، گُهرِ گُهرِ جي عادت.
اَسين پِنندا رهون ٿا، هوُ ڏيندو رهي ٿو،
ڪري فَضُل سائين، سندس آ سَخاوت.
ڪيڏا رب جا احسان آهن اسان تي،
اَنئي پهر جنهنجي جُڳائي عبادت.
ڏنو جيڪي ڏاتَر سو ڏيندا رهون،
ڏيڻ ۾ ئي ”آشا“ اَسانجي صَداقت.

نوان لفظ

عنايت - مهرباني
خَيانت - دغا، بدنيتي
عبادت - بندگي

بندو - اِنسان
فضل - ڪرپا
ڏاتر - ڏيندڙ

شڪايت - دانهن
سخاوت - درياهہ دلي
صداقت - سچائي

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب هڪ جملي ۾ لکو.

١) ٻندو ٻي شُڪر ڪيئن آهي؟
٢) ڏٺيءَ اَمانت طور ڇا ڏنو آهي؟
٣) اَمانت بابت ڇا چيو ويو آهي؟
۴) شاعر اَن ئي پهر عبادت ڪرڻ لاءِ ڇو چيو آهي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) سائينءَ جي سخاوت، سمجهايو.
٢) صداقت ڇا ۾ آهي؟ سمجهايو.

سوال.٣. بيت جي آڌار تي سِٽون پوريون ڪريو.

١) علم .... ڪين خيانت.
٢) اَسين پنندا .... آ سخاوت.
٣) ڪيڏا رَبَ .... جُڳائي عبادت.

پورڪ اَڀياس

(١) شعر بند تي عملي ڪم.

علم عقل دولت .... جڳائي عبادت.

(الف) هڪ لفظ ۾ جواب ڏيو.

١) ٢۴ ڪلاڪ - ☐
٢) اَمانت جو ضد - ☐
٣) هر وقت گهرج ڏيکارڻ - ☐
۴) تعليم سان واسطو رکندڙ - ☐

(ب) اَمانت، خيانت، عادت ۽ سخاوت اِهي هم آوازي لفظ آهن اهڙيءَ ريت هيٺين جا هم آوازي لفظ لکو.

١) رب　　٢) سک　　٣) راضي　　۴) احسان

(پ) پرماتما اسانکي ڇا ڇا ڏنو آهي؟
مثال موجب چوکندا ڀريو.

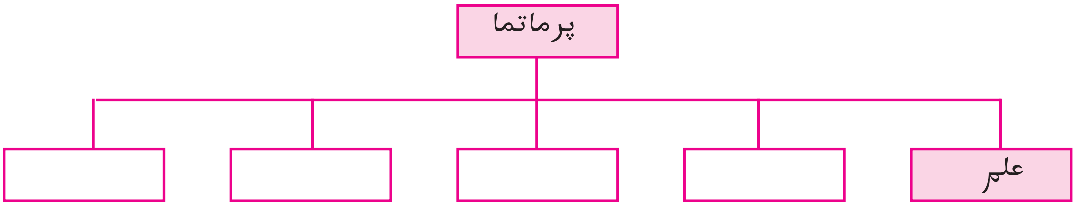

2 شاھ جا بيت

شاھ عبدل لطيف (عيسوي 1689 - عيسوي 1752) سنڌيءَ جو عظيم شاعر ۽ دنيا جي چوند شاعرن شيڪسپيئر، هومراملٽن ۽ ڪاليداس جو مٽُ مڃيو وڃي ٿو. هوُ سنڌ ۽ هند ۾ ’ڀِٽائي‘ ۽ ’ڀِٽائي گهوٽ‘ جي نالي سان مشهوُر آهي. شاھ جي ڪلام جو سمورو خزانو ’شاھ جو رسالو‘ ۾ ڏنل آهي.

شاھ سائين هن بيت ۾ مارئيءَ جي پرينءَ ۽ وطن جي حُب جو ذڪر ڪيو آهي.

پڙهو، ڳايو ۽ سمجهو.

اَڪر پڙهه اَلف جو، وَرَق سڀ وسار،
اندرَ تون اُجار، پَنا پڙهندين ڪيترا.

پريان سَندي پارَ جي، مِڙيئِي مِنائي،
ڪانهي ڪَڙائي، چَکين جي چيت ڪري.

هوُ چَوَنئِي، تون مَ چَوُ واتان وَرائي،
اڳ اَڳرائي جو ڪري، خطا سوڪائي.

پاند ۾ پائي، ويو ڪينِي وارو ڪِين ڪي.

واجهائي وطن کي، ساري ڏيان ساھ،
بت منهنجو بند ۾ قيد مَ ڪريجاھ،
پرڏيهاڻي پرينءَ ري ڏار مَ ڏريجاھ.
تڏي وسائج تر جي، مِٽي مئيءَ مٿاھ،
جي پويون ٿئي پَساھ، تہ نِجاھ مڙهه ملير ڏي.

نوان لفظ

اَلف	ايشور	ورق	صُفحو	سندي	جي
پارَ	طرف	ڪَڙائي	ڪوڙاڻ	چيت	ڌيان
مَ	نَہ	خطا	سزا	واجهائي	ياد ڪري
ٻُت	شريرُ	پَساھُ	ساھُ	نِجاھ	موڪلج
مڙهه	لاشُ				

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب هڪ جملي ۾ لکو.

(الف) ايشور کي ياد ڪرڻ لاءِ شاعر ڇا چيو آهي؟

(ب) پرينءَ بابت ڇا چيل آهي؟

(ڀ) خطا نہ ڪاٽڻ لاءِ ڇا ڪرڻ گهرجي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

(الف) 'اَندرُ تون اُجار' مطلب سمجهايو.

(ب) وطن بابت شاهہ صاحب ڇا چيو آهي؟

(ڀ) ملير جي مٽيءَ لاءِ مارئيءَ ڇا چيو آهي؟

سوال.٣. هيٺ ڏنل سِٽون پوريون ڪريو.

(ٿ) اکر پڙهہ .... ڪيترا.

(ٽ) اَڄِ اَڳِرائي .... ڪينَ ڪي.

(ٺ) ٿڌي وسائڄ .... ملير ڏي.

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي عملي ڪاريہ.

اکر پڙهہ الف جو .... وارو ڪين ڪي.

١) هيٺين جا هم - آوازي لفظ ڳوليندي لکو.

(الف) هارِ مار

(ب) ڪيو ڇيو

(٢) هڪ لفظ ۾ جواب لکو.

(الف) 'نہ' لاءِ لفظ -

(ب) 'الف' لفظ جي معنيٰ

(ڪ) 'حرف' معنيٰ ڏيکاريندڙ لفظ

(د) 'شريرُ' لاءِ ڪم آيل لفظ

(٣) ساڳئي اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ ڳولهيو.

مثال :	اکر	-	اَلف	-	اَندر
(الف)	ورق	-		-	
(ب)	پنا	-		-	
(ڪ)	ڪيترا	-		-	
(د)	م	-		-	

(٤) 'هوُ ڇَونئي تون مَ ڇَوءُ' اِها ڇوٽي سمجهايو.

(٥) 'عمر مارئي' جي آکاڻي اِنٽرنيٽ ذريعي پڙهو ۽ ڪلاس ۾ اَچي پنهنجي لفظن ۾ ٻُڌايو.

3

اَڳتي هلو

شاعر پرسرام هيرانند ضيا جو ڪارگر يوڳدان نہ صرف درسي ڪتابن ۾ پر ريڊيو ۽ فلمن ۾ بہ مقبول آهي. ’باغ بهار‘، آلاپ ضيا‘‘ جا مشهور ڪتاب آهن. ڪيترن ئي ڳايڪن ضيا صاحب جو ڪلام ڳايو آهي. هن ڪويتا ۾ اَڳيان قدم وڌائڻ لاءِ ڪن ڳالهين ڪي ڌيان ۾ رکڻ گهرجي، بخوبيءَ سان سمجهايو آهي.

پڙهو، ڳايو ۽ سمجهو.

هر قدم تي هڪ نئون گلشن بڻائيندا هلو.
بربٽن ۾ باغ جي رنگت رچائيندا هلو.

پيار جئن جاڳي اُتي، جاڳي اُتي اِنسانيت،
ايڪتا جا جابجا نعرا لڳائيندا هلو.

ڌاڳو ڌاڳو ڌار ٿيو، مالها محبت جي ٽٽي،
هڪ ئي ڌاڳي ۾ پوئي ڌاڳا ملائيندا هلو.

قافلو هلندو رهي اوندهہ جو ڪوئي غم نہ آ،
شوق ۽ همت جي مشعل ڪي جلائيندا هلو.

جي رڪو ٿا چاهہ گل سان، قرب ڪنڊن سان رکو،
خير پنهنجي باغ ساري جو منائيندا هلو.

ڪرم ئي سنسار ۾ قسمت جو بڻجي روپ ٿو،
ڪرم سان تقدير جي سوڀيا وڌائيندا هلو.

سڀ ملي سِرَ سِرَ ڪٽي، ٿاهيو حياتيءَ جو محل،
جت ڳِتا پوڻگا، اُتي بنگلا بڻائيندا هلو.

بر ۾ بازاريون لڳن ۽ ساوڪون سُڃ ۾ ٿين،
جهنگلن ۾ اي ’’ضيا‘‘ منگل منائيندا هلو.

نوان لفظ

خير	-	ڀلائي	سوڀيا	-	سونهن
سُڃ	-	ويراني	قرب	-	پيار
ڳِتا پوڻگا	-	جهوپڙيون	جا بجا	-	هر جڳهہ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) اِنسانيت ڪٿي جاڳي اُٿي ٿي؟
٢) اَسانکي ڪهڙي مشعل جلائڻ گهرجي؟
٣) همت بابت شاعر جا ڇيو آهي؟
۴) ڪرم سان ڇا ٿئي ٿو؟

سوال.٢. هيٺين ۾ خال ڀريو.

١) قافلو هلندو رهي .... جو ڪوئي غم نہ آ.
٢) خير پنهنجي .... ساري جو منائيندا هلو.
٣) بر ۾ بازاريون لڳن ۽ ساوڪون .... ۾ ٿين.
۴) جي رکو ٿا چاهہ گل سان، قرب .... سان رکو.

سوال.٣. بيت مان ہم آوازي لفظن جا جوڙا لکو.

مثال : جلائيندا - منائيندا

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي عملي ڪم

جي رکو ٿا چاهہ .... منگل منائيندا هلو.

١) اُبتڙ مطلب وارا لفظ ڳولهي گول ۾ جواب لکو.

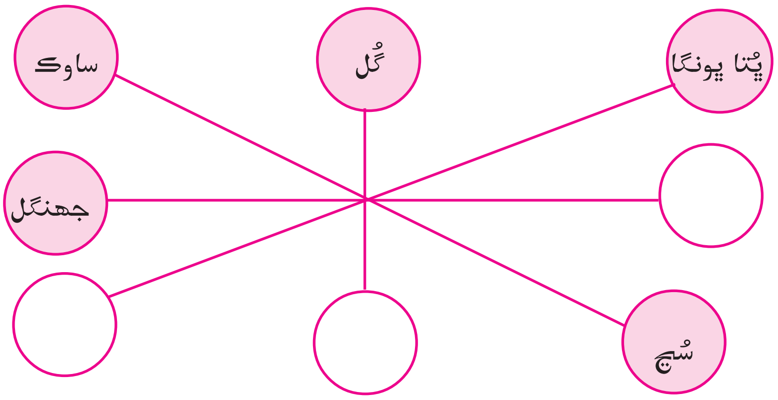

٣) جوڙا ملايو.

(1)	بر ۾	(i)	سوپيا وڌائيندا هلو
(2)	قرب	(ii)	ٻٽائيندا هلو
(3)	تقدير جي	(iii)	ڪنڊن سان رکو
(4)	اُتي بنگلا	(iv)	بازاريون لڳن

۴) ڏنل مثال موجب لفظ ڳولهيو.

مثال :- گُل سان

(الف) .... سان   (ب) .... سان

NJ5APA

4 سامِيءَ جا سَلوڪ

چئنراءِ بچومل لنڊ (1850 - 1743ع) ’سامي‘ شڪارپور سنڌ جو رهندڙ هئو. هن ڪجهه ورهيه اَمرتسر ۾ پڻ وڻج واپار سانگي گذاريا. پوءِ جلد ئي واپس شڪارپور اَچي هاتي در وٽ هڪ مڙهيءَ ۾ اَچي ديرو ڄمايائين. هوُ اُتي گرمُڪيءَ ۾ چٽڪين تي پنهنجا سلوڪ لکي هڪ مٽڪي اندر رکندو هو، جيڪي سندس پُٽ گهنشامداس گڏ ڪندي هٿيڪا ڪري رکيا.

چئنراءِ در اَصل پنهنجي گرو سامي مينگهراج کي عزت ڏيڻ لاءِ ’سامي‘ تخلص هيٺ پنهنجا سلوڪ رچيا آهن. هن جي سلوڪن ۾ ويدانت جو ذڪر ڪيل آهي.

پڙهو، ڳايو ۽ سمجهو.

وِدِيا وِڃائي، اَوِدِيا ڏُکَ اندر جو؛
جيئن پاڻي باهه کي، ٻانڀَڻَ ٻُجهائي،
سوُرج لَڪائي، سڀ پدارٿ پڌرا.

موُرَکَ ڪَرِ مَ موهُ، ڪايا مايا ڪُل سان؛
ڇَڏي ويندءِ ڇِن ۾، ٻوهِي ڪري ٻوهُ،
اُلِٽو ڏيندءِ ڏوهه، سامي چَئي سِرَ تي.

ٻالهيوُن سَيِيئِي، اَتي ڪوُڙيون ڳُرَ ويساهَ ري؛
ويدَ پُرانَ سِڌَ ساڌَ جَنَ، وَجي پُڇ پيهيِ،
مَنُ مَنِسا ڏيئي، تُون سَمُجهيِ ڏِسُ سامي چئي.

ٽيئي لوڪَ رُلِيِ، سانِت نه آئي جيءَ کي،
مِلي ساڌ سنگِت سان، اَوِدِيا ڳنڍِ کُلي،
ويئي پاسَ پُلي، سامي چَئي سَنسارَ جِي.

نوان لفظ

اَوِدِيا - اَگيان	لَڪائي - ڏيکاري	ڪايا - شرير	ٻوهي - ٺڳ
ٻوهه - ٺڳي	ري - سواءِ	سِڌُ - پهتل	منسا - وشواس
رُلي - پِٽڪي	ويساهه - وشواس	پيهي - گهرائيءَ سان	پاس - احساس

اَڀياس

سوال.١. هينين سوالن جا جواب هڪ جملي ۾ لکو.

١) اَوِديا جو ڏک ڪير مِٽائيندي؟
٢) موهُه ڪنهن ۾ نہ رکڻ گهرجي؟
٣) ڪهڙي ڳالهہ سچي آهي؟
٤) اَوِديا جي ڳنڍ ڪيئن کُلندي؟

سوال.٢. هينين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) شاعر مورک ڪنهن کي چيو آهي؟
٢) وديا جي اَهميت ڪيئن سمجهايل آهي؟

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي مشغوليون.

مورک ڪر مَ موهہ .... ڏس سامي چئي.

١) هينين ياداشت پوري ڪريو.

’م‘ سان شروع ٿيندڙ لفظ	’ڪ‘ سان شروع ٿيندڙ لفظ	’نہ‘ سان ختم ٿيندڙ لفظ	’س‘ سان شروع ٿيندڙ لفظ

٢) اُهي سٽون ڳولهيو جيڪي هيٺ ڏنل سٽن سان ٺهڪي اَچن.

(الف) دُنيا اَست آهي.

(ب) وشواس رکي تون سمجهہ.

٣) هيٺ ساڳئي معنيٰ وارا لفظ ڪٽي جوڙا ملايو.

(1) مايا	(i) ڪٽنب
(2) ويساهہ	(ii) ممتا
(3) موهہ	(iii) وشواس
(4) ڪُل	(iv) پيسا

٢) اَڻ ٺهڪندڙ لفظ مٿان گول پايو.

مثال : اونده، اَنڌيرو، روشني، اونداهي

(الف) شوق، چاهہ، اِڇا، دلچسپي

(ب) خير، غم، ڀلو، ڀلائي

(ڊ) ٻر، جهنگل، سُڃ، ساوڪ

(د) محل، جهوپڙي، حويلي، بنگلو

NJE6QX

5

مريادا

ليکراج ڪشنچند ’عزيز‘ سنڌي ۽ فارسيءَ جو ودوان هو. هي مضمون نويس بہ هو تہ ناٽڪ نويس بہ هو، شاعر بہ هو تہ نقاد بہ هو. کيس ’صراحي‘‘ ڪاويہ سنگرهہ تي ساهتيہ اڪادميءَ انعام عطا ڪيو.

شاعر عزيز ’’مريادا‘‘ ڪوتا ۾ ڪيتريون ئي نصيحتون ڏنيون آهن. انسان کي دنيا روپي باغ ۾ گل وانگر ٽڙي ٻين کي فرحت ڏيڻ گهرجي. ٻين تي ديا ڪري، اُنهن جو دک دور ڪرڻ گهرجي. ماتا پتا ۽ وڏن جي شيوا ڪرڻ گهرجي. محنت کان منهن موڙڻ نہ گهرجي..

پڙهو، ڳايو ۽ سمجهو.

گل ٻڻجي ٽي رهہ ڪلمڪہ سڀ سان
دنيا جي چمن ۾ خار نہ ٿي،
غم لاهہ سدا سِڪہ کهل ڪرڻ
ڪنهن لاءِ ڪڏهن آزار نہ ٿي.
پيءُ ماءُ سنڌي نت خدمت ڪر
ٿَئي وات سواٿائيءَ جي اِها.
جن نازن سان ڪيئہ پالي وڏو،
تن ساڻ، سامهون ڪنهن پار نہ ٿي.
ري علم، هنر سنسار ۾ ڪا
ڪنهنجي نہ ڪڏهن ٿئي عزت ٿي،
پڙهہ علم وري سکہ تنهن سان هنر،
بي علم نہ ٿي بيڪار نہ ٿي.
پورهئي کي نہ ڄاڻج عيب ڪڏهن
محنت کان نہ مڙندا مرد هڏهن،
ڪاراءِ ٻکين بيواهن کي،
پر پاڻ ڪڏهن پينار نہ ٿي.
دل ديس جي هرهڪ چيز سان رکہ
فرزند وطن جو ٻڻج سچو،
ڪج قوم تان پنهنجي جان فدا،
ديسيُن سان ڦري غدار نہ ٿي.
پاڙي جو سچاڻج ننگہ سدا،
ڄاڻج تون اُنهنکي پنهنجو عزيز،
هيءَ منهنجي نصيحت دل سان وٺج،
دنيا ۾ خراب ۽ خوار نہ ٿي

نوان لفظ ۽ اصطلاح

خار - ڪندو	آزار - مصيبت	سواتائي - فائدو
پينار - پنندڙ	فرزند - پٽ، سپٽر	فدا - قربان
غدار - ديش دروهه	کهل ڪرڻ - ديا ڪرڻ	ننگ - عزت
هڏهن - هرگز، بلڪل		

اَڀياس

سوال.١. هيٺين جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

١) وطن لاءِ اَسان کي ڇا ڪرڻ گهرجي؟

٢) بي علم اِنسان جي ڪهڙي حالت ٿئي ٿي؟

سوال.٢. هيٺين جا ٿوري ۾ جواب لکو.

١) شاعر مريادا ڪوتا ۾ ڪهڙيون سکيائون ڏنيون آهن؟

سوال.٣. (الف) هيٺين جا جوڙا ملايو.

(1) گل ٻڌجي ٿي رهه	(i) نت خدمت ڪر
(2) پيءُ ماءُ سندي	(ii) ننگ سدا
(3) پاڙي جو سچاٽڄ	(iii) مڙندا مرد هڏهن
(4) محنت کان نہ	(iv) ڪلمڪ سپ سان

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جا ضد لکو.

گل، ديش، ڪلمڪ، بيڪار، خراب

(ٿ) هيٺ ڏنل سٽون چٽيءَ ريت سمجهايو.

١) پيءُ ماءُ سَندي نت خدمت ڪر،
ٿئي وات سواتائيءَ جي اِها

٢) جن نازن سان ڪيئہ پالي وڏو،
تن ساڻ، سامهون ڪنهن پار نہ ٿي.

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي عملي ڪاريہ.

گُل ٻڌجي .... ڪڏهن پينار نہ ٿي.

١) سٽن مان مناسب لفظ ڪڍي هيٺيان خال ڀريو.

١. دنيا ۾ اسانکي گل ٻڌجي سپ سان .... ٿي وهنوار ڪرڻ گهرجي.

٢. اَسان کي .... نہ ٻڌجي غريبن جي ٻڪر دور ڪرڻ گهرجي.

٣. علم سان .... جو هئڻ ضروري آهي.

٤. اَسان کي پنهنجن وڏن جي .... ڪرڻ گهرجي.

NJN25K

٢) هيٺين سٽن کي دُرست ڪري لکو.

(الف) علم پڙهڻ سان گڏ تقرير بازي سکڻ گُهرجي.

(ب) غم چڏي اَسان کي علم سکڻ گهرجي.

٣) ڏنل مثالن موجب چوڪنڊي مان اُهي لفظ ڳولهيو جن ۾ ’بي‘ اڳياڙي لڳائي لفظ تيار ڪري سگهجن ٿا.

علم - بي علم ڪار - بيڪار

ڪلمڪ، آزار، وات، حاضر، اَنت، هنر، اَثر، غم، واهه، عزت

موڄ مستي

١. پروليون سليو

١. ڪارو ڪارو رنگ اَٿس
توسان مون سان سنگ اَٿس
ڪڏهن ننڍو آ تہ ڪڏهن وڏو آ
بلڪل گونگو، صفا جڏو آ

٢. هن چوکر جو پيءُ آهه
منهنجي پيءُ جو پُٽ
مونکي پاڻ نہ آهه ڪو
سمجهايو هيءَ سِٽ

٣. وڻ تي آهي، پنڇي ناهي
ڏاڙهي آهي، قاضي ناهي
پاٽي چِلڪي، برتن ناهي
جمڻ مرڻ تي گهربل آهي

٢. اَچو تہ کِلون

١) گراهڪ : (دڪاندار کي) توهانجي دڪان ۾ رکيل جوتا ڪيترو مظبوط جٽاءُ ڪندڙ آهن، اُن جي ڪهڙي گئرنٽي آهي؟

دڪاندار : ڇا ٻڌايانءِ. اَڄ تائين جيڪو بہ گراهڪ هڪ دفعو جوتا خريد ڪري ويو آهي اُهو واپس ٻيون دفعو آيو ئي ڪونهي! اِها ڪا گهٽ گئرنٽي آهي؟

٢) رميش : (پيءُ کي) اَڄ ڪلاس ۾ ماستر صاحب جي سوال جو جواب صرف مون ٻڌايو، ٻئي ڪنهن بہ ڪونہ ٻڌايو.

پيءُ : سوال ڪهڙو هو؟

رميش : ماستر صاحب پڇيو تہ دريءَ جو شيشو ڪنهن ڀڳو آهي؟

٣) پيءُ : (پُٽ کي) راجو، تون گهر ۾ هيتري دير کان مرغو ڇو ٿهيو بيٺو آهين؟

پٽ : پپا، توهان ئي چوندا آهيو تہ جيڪو ڪم اِسڪول ۾ ڪري اَچين، سو واپس گهر ۾ ڪري ڏسندو ڪر.

● اَڌياپڪ شاگردن کي ٻيا چرچا ٻڌائڻ ۽ پروليون پڇڻ لاءِ همٿائي.

٣. خميس ڳالهائي ٿي .... اِن تي پنهنجا ويچار لکو.

٤. سنڌي ناچ - ’ڇيڄ ۽ جهومر‘ گروپ ناهي لُطف وٺو.

٥. توهانکي جيڪڏهن هڪ هفتي لاءِ پردان منتري مقرر ڪيو وڃي تہ .... پورو ڪريو.

٦. پنهنجي جيون جا آزمودا (آيل / ٻڌل قصا) گهٽنائون ٻڌايو.

٧. ڪلاس ۾ سنڌي / هندي گيت ڳائي ٻڌايو.

6 ماٹِ

پڙهو، ڳايو، سمجهو.

ماٺ جي هڪ لفظ ۾، سيني سُکن جو سار آ،
”م“ ۾ آ ماکي مليل، ”ٺ“ ۾ سمايل ٺار آ.

ٿِي ماٺ ۾ ڏرتي هلي، ماٺِ ۾ سج چنڊ ڦِرن،
ٿا بِنا آواز جي، قانون قدرت جا ڇُرن.

ماٺ ۾ گُلشن ٽڙي، ۽ ماٺ ۾ گل ڦل ڪِلي،
آ اُهَا چوکي چَڱي، جا ماٺ ۾ مَحِفل هلي.

آ سدا سپ کان سُني، مُٺ پڪوڙيل ماٺِ جي،
ڳالھ جي نِڪري اَندر مان، ٿي بُرائي بات جي.

ٿو ماٺِ ۾ مالڪ ملي، ماٺ ۾ ڪَرِ بَندگي،
هُل هنگامي کان پري، ڪاٽ پنهنجي زندگي.

نوان لفظ

ماٺ - خاموشي، سانت
هُل هنگامو - گوڙ شور
ڪلڻ - ٽڙڻ، وڌڻ

بندگي - عبادت، پوڄا
گلشن - باغ
پڪوڙي رکڻ - بند ڪري رکڻ

ٺار - ٿڌاڻ،
ڪاٽ - گذار
بات - ڳالھ

اَڀياس

سوال.١. هيٺين جا هڪ جملي ۾ جواب لکو.

١) ماٺِ جي لفظ ۾ ڪهڙو سارُ آ؟
٢) قدرت جو قانون ڇا آهي؟
٣) مُٺ کُلڻ سان ڇا ٿو ٿئي؟

سوال.٢. هيٺين سوالن جا ٻن ٽن جملن ۾ جواب لکو.

١) گلشن جي محفل ڪيئن هلندي آهي؟
٢) مالڪ ڪيئن ملندو آهي؟

سوال.٣. ڏنگين مان صحيح لفظ چونڊي خال ڀريو.

١) ٿي ماٺِ ۾ .... هلي، ماٺ ۾ .... ڦِرن.
(سج چنڊ، ڌرتي، سج، چنڊ، گرهه)
٢) آ سدا سڀ ڪان ....، مُٺ ڀڪوڙيل ماٺِ جي.
(خراب، غلط، سٺي)
٣) .... ڪان پري، ڪاٿ پنهنجي زندگي.
(گوڙ شور، هُل هنگامي، شانت)

سوال.٤. هيٺين لفظن مان ساڳي معني وارن لفظن جا جوڙا ٺاهيو.

ماٺ	ڌيرج
قانون	باغ
گلشن	گوڙ شور
هنگامو	خاموشي
صبر	قاعدو

پورڪ اَڀياس

١) شعر بند تي مشغولي.

ماٺ ۾ گلشن .... برائي باٺ جي.

(الف) سدا لفظ جو ساڳيءَ معنيٰ وارو لفظ. [ ]

(ب) ڏنل لفظن جا ضد : [سُٺي] — [اَندر]
[ ] [ ]

(ث) ’محفل‘ لفظ ڪٺي ڪو جملو لکو.

٢) بيت ۾ ڏنل هم آوازي لفظن جا ٽي جوڙا لکو.
٣) ماکيءَ جي مک بابت ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

٤) بيت ۾ ڏنل ماٽ سان لاڳاپو رکندڙ قدرتي شين لاءِ هينئون خاڪو پورو ڪريو.

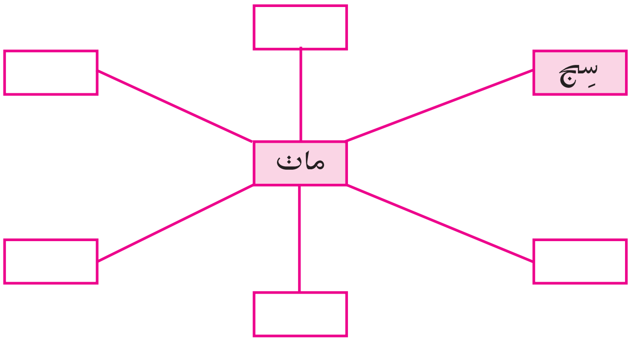

ڏسو، جاچيو ۽ ٻڌايو.

ايڪلويه ۽ دروڻاچاريه

هنومان ۽ وانر سينا

- شاگرد چتر ڏسي اُنهن جي باري ۾ آکاڻي / قصو مائٽن / اَڌياپڪن / اِنٽرنيٽ دواران ٻڌي / پڙهي اَچي ڪلاس ۾ ٻڌائيندا.

7 راهي منزل ناهي دور

هينئين شعر ۾ واسديو 'نرمل' مسافر کي صلاح ڏيندي چيل آهي ته تون اَٽل اِرادو رکي، ساهي پٽڻ جو ويچار نه ڪندي اَڳتي ڪاهيندو هو، ته نيٺ وڃي منزل تي رسندين.

پڙهو، ڳايو، سمجهو.

توڙي راهه اٽانگي آهي،
پوءِ به چنتا ڪرڻي ناهي،
صرف ڪندي چنتائون منزل ٿيندي نه ويجهو
مور!
راهي! منزل ناهي دوُر.

آهن ڪيڏا وڻ سوُنهارا،
گَهري ڇانوَ ڪنڌڙ ۽ پيارا،
جيڪي تنهنجي سواگت جي لاءِ پيا وڇائين بور!
راهي! منزل ....

جي دل ۾ آ پڪو اِرادو،
ڪنهن به طرح منزل تي رسڻ جو،
تو وٽ خود منزل ئي ڊوڙي ايندي تي مجبور!
راهي! منزل ....

ليڪن ساهي پٽڻي ناهي،
جو جيون هلچل ئي آهي،
ڪاهيندو هل پلي ڦِجين تون تڪ ڪان چڪناچوُر!
راهي! منزل ....

نوان لفظ

سوُنهارا - موهيندڙ، وڻندڙ	ساهي پٽڻ - ترسڻ، آرام ڪرڻ
گَهري - گهاٽي	چڪنا چوُر ٿيڻ - پرزا پرزا ٿيڻ يا چوُر ٿيڻ
وڇائڻ - پٿارڻ، ڦهلائڻ	

اَڀياس

سوال.١. هيٺين سوالن جا جواب لکو.

١) منزل تي رسڻ لاءِ راهيءَ کي ڇا ڪرڻ گهرجي؟
٢) مسافر جو سواڳت ڪير ۽ ڪيئن ٿا ڪن؟
٣) ساهي نه پٽڻ لاءِ شاعر ڇو چيو آهي؟

سوال.٢. (الف) هيٺ ڏنل سٽن ۾ خال ڀريو.

١) جيڪي تنهنجي .... جي لاءِ پيا وڇائين ٻور.
٢) تو وٽ خود منزل ٿي .... ايندي ٿي مجبور.

(ب) ساڳي معنيٰ وارا لفظن جا جوڙا ملايو.

(1)	وڇائڻ	(i)	موهيندڙ
(2)	مؤر	(ii)	ڏُکي
(3)	اَڻانگي	(iii)	بلڪل
(4)	سوُنهارا	(iv)	ڦهلائڻ

سوال.٣. بيت جي سٽن جي سمجهاڻي لکو.

١) توڙي راهه اَڻانگي آهي،
پوءِ به چنتا ڪرڻي ناهي،
صرف ڪندي چنتائون منزل ٿيندي نه ويجهو مؤر!

٢) ليڪن ساهي پٽڻي ناهي،
جو جيون هلچل ئي آهي،
ڪاهيندو هل پلي ڦجين تون تڪ ڪان چڪناچؤر!

پورڪ اَڀياس

١. ڏنل بيت جي بند تي پڇيل عملي ڪم ڪريو.

توڙي راهه اڻانگي آهي .... پيا وڇائين ٻور. راهي منزل ....

١) بند مان هم آوازي لفظ ڳولهي لکو.
٢) ’سڻانگي‘ لفظ جو ضد ڳولهيو.
٣) ’ميون جا ٻج‘ لاءِ ٻيو لفظ ڳولهيو.
٤) ’ويجهو‘ لفظ جو ساڳي معنيٰ وارو لفظ لکو.

٢. پارٽ جي ڪن به ٻن مهان هستين بابت پڙهو. اُنهن جي جيون جون مکيه گهٽنائون يا قصا لکو.

٣. پنهنجي ماتا پتا سان سندن جيون بابت ڄاڻ حاصل ڪرڻ لاءِ اُنهن سان گفتگو ڪريو. اُنهن جي جيون جو ڪو اَهڙو قصو جيڪو توهان کي پريرڻا ڏئي ته اُهو ڪلاس ۾ اَچي ٻڌايو.

٤. توهانجي پاڙي ۾ مڇرن جو آزار وڌي ويو آهي، اُن کي دور ڪرڻ لاءِ نگر پالڪا عملدار کي درخواست ڪريو.

٥. مان وڏو ٿي .... ٿيندس، اِن تي پنهنجا ويچار لکو.

مهاراشٽر راجيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي.

₹ 38.00

सिन्धुभारती इयत्ता ९ वी (सिंधी अरे.)